

GÖNÜLDEN ESİNTİLER

**KÛR'ÂN-ı KERÎM'de
(TESBÎH VE ZİKİR)**

NECDET ARDIÇ

**İRFAN SOFRASI
NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ (28)**

İçindekiler.

Ön söz:

ÖN SÖZ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM:

Epey zamandır üzerinde düşündüğüm bir husus vardı, o da İslâm da, ve bilhassa, özünde bulunan Tasavvuf'ta **(tesbih ve zikir)** in Kûr'ân-ı Kerîm de, Âyet-i Kerîmeler ve Hadîs-i şeriflerde belirtilen gerçek anlamlarıyla toplayıp bir araya getirerek meraklılarına sunmak idi. Bu hususta yazılmış bir çok eserler vardır, bizde onlara küçük bir katkı yapabilirsek bizim için bir mutluluk olacaktır. Değişik şekilde yapılan **(tesbîh ve zikir)** çalışmalarını, sıradan sayısal birer faaliyet olarak görürsek bu çalışmalardan bize sâdece sevap kalır, ancak ne dediğimizi hakkıyla bilemez isek esas varılmak istenen ilâh-î mânâlarına ulaşamayız.

Bu vesile ile, kardeşlerimizin birinden, Kûr'ân-ı kerîm'de bulunan bütün, **(tesbîh ve zikir)** Âyetlerinin listesini çıkarmasını rica etmiştim, o da ilk fırsatta bunları Sûre ve Âyet sıralarına göre derleyip iki dosya halinde bize göndermiş idi, bende elimde bulunan çalışmalarımı bir sıraya koyup, bu hususla ilgilenmek için vakit bulabileceğim bir zamanı bekliyordum, nihayet o zaman gelmiş ki bu hususu ele almaya karar verdim Rabb'im den gereken yardımı vermesini rica ederim.

Bilindiği gibi **(tesbîh ve zikir)** iki ayrı kelime olduğu halde ifâde ve tatbikatları çoğu zaman bir birine benzer şekilde yürütölmektedir. Tesbîh çeken, zikrettiğini, **zikr** eden **tesbih** çektiğini zanneder. Aslında zâhiren ikisi de doğrudur, hakikatte ise aralarında çok fark vardır. Yeri geldikçe bunları göreceğiz. Bilindiği gibi **(tesbih)** bir **“isim”** kelimesi,

(zikir) ise **“fiil”** kelimesi dir. O halde bu iki kelimenin tesir sahaları da ayrı olacaktır.

Tesbih bütün âlemdeki varlıkların kendi hakikatleri yönünden hakikat-i İlâhiye ye yönelmeleridir.

Zikir ise şuurlu varlıkların (İnsân) kendi hakikatleri yönünden hakikat-i lâhiyye yi özlerinden hatırlama larıdır.

Sevgili okuyucum, bu kitabın yazılışında, düzenlenişinde, basılışında, bastırılışında, tüm oluşumunda emeği ve hizmeti geçenleri saygı ile yad et, geçmişlerine de hayır dua et, ALLAH (c.c.) gönlünde feyz kapıları açsın.

Yarabbi; bu kitaptan meydana gelecek manevi hasılayı, evvelâ acizane, efendimiz Muhammed Mustafa, (s.a.v.) in ve Ehl-i Beyt Hazaratı'nın rûhlarına, bu kitabın oluşumuna sebep olan Âyet-i Kerîmeleri kayda geçiren kardeşimizin bütün geçmişlerinin rûhlarına ve kendi anne ve babamın da, eşimin de anne babasının, büyük anne ve büyük babasının da rûhlarına hediye eyledim kabul eyle, haberdar eyle, ya Rabbi.

Muhterem okuyucularım; yine bu kitabı da okumaya başlarken, nefs'in hevasından, zan ve hayelden, gafletten soyunmaya çalışarak, saf bir gönül

ve Besmele ile okumaya başlamanızı tavsiye edeceğim; çünkü kafamız ve gönlümüz, vehim ve hayalin tesiri altında iken gerçek mânâ da bu ve benzeri kitaplardan yararlanmamız mümkün olamayacaktır.

Gayret bizden muvaffakiyet Hakk'tandır.

20/04/2010) Necdet Ardıç Terzi Baba Tekirdağ

"TESBÎH" kelimesi hakkında.

"Tesbîh" kelimesi "havada ve suda hareket etmek, geçip gitmek, yüzerek uzaklara gitmek" demek olan "**sebh**" kökünden türemiş bir kelimedir.

SEBEHA: (Sülâsî/üçlü fiildir ancak **tesbih** etmek anlamında kullanılmaz)

SEBBEHA: Tesbih etti.

YÜSEBBÎHU: Tesbih eder/ediyor.

TESBÎH: Tesbih etmek.

SEBBÎH: Tesbih et/emir.

Kûr'ân'daki anlamı, Allah-ı O'na yakışmayan şeyler den uzak tutmak, Allah-ı yüceltmek.

"Tesbih" Allah'a ibadet etmede hızlı olmak anlamında da kullanılır.

Sübhân, Yüce Allah'ın zâtının temizlik ve kutsallığını

ifade eder. Buna "**sübhâniyet**" veya "**subhiyet**" diyebiliriz. **Sübhân** esmâ-i husnâdandır.

Bu çalışmada, "**sebbehâ**" fiilinin türevleri **sebbaha / yüsebbihu / tüsebbihu / yüsebbihune / sebbih vb.) ile "Sübhan"** kelimesinin geçtiği Âyetlere yer verilmiştir.

Bunların dışında, "*çok zikretmek, tesbih etmek*"

anlamında tercüme edilen diğer 3 Âyet de en sonda belirtilmiştir.

İslâm gelmezden önce de "**tesbih**" sözcüğü biliniyor ve kullanılıyordu.

"Tesbih" kavramının İslâmî dönemde kap sadığı mânâları ise şöyle sıralayabiliriz:

Zemahşeri'ye göre "*salât*" farz namazları, "*tesbîh*" ise nafil ibadetleri ihtiva etmektedir.

Kurtubî ise, lügat mânâsından hareket ederek, "**tesbîh**"in, akmak, gitmek, anlamına geldiğini ve Allah'ın noksan sıfatlardan tenzîh edilmesi mânâsına alındığını söyler.

Bu yorumdan hareketle şöyle denebilir, "*tesbih*"; suya dalıp akıp gitmek ve gözden kaybolmak mânâsına geldiğine göre, Allah (c.c) da noksan sıfatlardan münezzehtir. Beş duyu ile ihata edilemez.

Nitekim şu yorum bunu te'yid etmektedir: "**Tesbih**" in lügat mânâsı olan "**suya dalmak**", yüzen kişiyi gözlerden kaybeder ve uzaklaştırır. Belki de bu uzaklaşmanın mânâsı gelişerek gözlerin ihata

edemediği bir varlığı kapsamıştır. İnsan dűřüncesinde bunun en ağık ۆrneđi Allah'dır. Zira O, insanların kendisini idrâk etmelerinden uzak olduğu gibi, kendisine yakışmayan sıfatlardan da uzaktır.

*****

Diđer lűgat ifadelerini de görmeye devam edelim.

Tesbîh: Sübhânellah: Demek, Cenâb-ı Hakk'ı (c.c.) şanına lâyık ifadelerle yâdetmek. Yâni: Allah'ın zâtında, sıfâtında, ef'âlinde cem'î noksanlıktan münezzehtir olduğunu ifade etmektir. (Bak: **Sübhan**)

Sübhan: (Allah c.c.)

(Tesbîh) "Sübha" çekilen tesbîh, tesbîh tanesi.

(Sübha-î) Zâkir, zikreden tesbîh-i.

(Sübha-keş) Tesbîh çeken.

Osmanlıca Türkçe sözlük:

Sübhânellah: Cenâb-ı Hakk'ın mahlûkatı ve eserleri karşısında duyulan hayret ve teaccübü ifade etmek için söylenir. Cenâb-ı Hakk'ın zâtında, sıfâtında ve ef'âlinde bütün kusurlardan münezzehtiyetini ifade eder. (Sühanallah ve Elhamdü lillâh) cümleleri Cenâb-ı Hakk'ı (Celâl ve Cemâl) sıfatları ile, imâ yoluyla içinde olarak, vasıflandırılıyor. Celâl sıfatını içine alan Sübhanallah, abdin ve mahlûkun Allah'dan uzak oldukları, bakışına göre dir.

Cemâl sıfatını içini alan **(Elhamdü lillâh)** Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle abde ve mahlûkata yakın olduğuna işaret eder. Meselâ: Güneşin, biri yakın, diğerleri uzak, olmak üzere bize dönük iki yönü vardır. Yakınlık yönüyle

sıcaklık ve ışık veriyor, uzaklık yönüyle de insânların zarar ve ziyanlarından temiz ve sâfi kalıyor. Bu itibarla insan, güneşe karşı yalnız ve kabul edici olabilir. Fâil ve müessir olamaz. Kezâlik bilâtesbîh, Cenâb-ı Hakk rahmetiyle bize yakın olduğu cihetle ona **hamd** ediyoruz.

Biz ondan uzak olduğumuz cihetle Onu **(Tesbîh)** ediyoruz, binâenaleyh, rahmetiyle yakınlığına bakarken **hamdet**. Ondan uzak olduğuna bakarken **(Tesbîh)** et ve her iki makâmı karıştırma. Ve her iki görüşü birleştirme ki, Hakk ve istikamet "mültebis-karışmış" olmasın. Lâkin karışma ve birbirinin içine girme olmadığı takdirde her iki mâkâmı ve her iki görüşü hem değiştirip hem de cem edebilirsin. Evet "Sübhanallâhi ve bihamdihi" her iki mâkâmı cem eden bir cümledir. M.N.

Cenâb-ı Hakk'ı şerikten, kusurdan, noksaniyet'ten, zulümden, acizden, merhametsizlikten, ihtiyaçtan ve aldatmaktan ve Kemâl ve Cemâl ve Celâline muhalif olan bütün kusurlardan takdis ve tenzîh etmek mânâsı ile saadet-i ebediyyeyi ve Celâl ve Cemâl ve Kemâl ve saltanatının haşmetine "medar-sebebe" olan dar-ı âhireti ve ondaki Cenneti haber verip buna delâlet ve işaret eder. (Ş) (Bak: Bakıyat-ı sâlihât)

*****

Yukarıda belirtilen hususlar, genelde, zâhirî olarak kullanılan **(tenzîh)** anlayışına göre belirtilmiştir. Bütün mânâlarını ifade etmemektedirler. Buldukları ve düşündükleri yerde "şeriat ve tarikat" mertebeleri itibarı ile geçerlidir, "hakikat ve marifet" mertebelerinde ki anlayışları ise daha başkadır. Yukarıda ifade edilen, "her noksanlık," kendi mertebesi itibarı ile,

kendinin kemâlidir. Evvelâ bu hakikatin anlaşılması lâzımdır.

“Tesbîh” in, **(teşbîh)** ve **(tevhîd)** mertebeleri itibarı ile de anlayışları vardır, yeri geldikçe bakacağız, İnşallah.

Bu kısa bilgileri verdikten sonra, bir de **“tesbîh”** kelimesini harfleri ve ebced hesâbı yönünden özetle incelemeye çalışalım.

(تسبیح) **(Tesbîh)** Yukarıda bu kelimenin **(se, be, ha,)** (س ب ح) kökünden-harflerinden meydana geldiği ifade edilmişti. (س) “sin” (60) (ب) “be” (2) (ح) “ha” ise (8) dir. Toplarsak, (60+2+8=70) tir. Diğer yönleriyle bakarsak, (6+2+8=16) (1) (6) (16-2=14) (1+6=7) (6+8=14) (1+4=5) tir.

Çıkan değerler, (6) (2) (8) (1) (6) iki adet (7) iki adet (14) ve (5) tir. Bu sayısal değerleri sırasıyla şöyle dizebiliriz. (1) (2) (5) (6) (7) (8) (14) tür.

(تسبیح) **(Tesbîh)** Şimdi de bu kelimenin sayısal değerine bakalım. (ت) (te) (400) (س) “sin” (60) (ب) “be” (2) (ي) (10) (ح) “ha” ise (8) dir. Toplarsak, (400+60+2+10+8=480) dir. Diğer yönleriyle bakarsak, (4+8=12) (8+1=9)dur. Çıkan değerleri sırasıyla şöyle dizebiliriz. (1) (2) (4) (6) (8) (9) (10)(12) dir.

(se, be, ha,) (1) (2) (5) (6) (7) (8) (14) tür.

(Tesbîh) (1) (2) (4) (6) (8) (9) (10)(12) dir.

Bunların ifadelerini:

(1) Tevhid hakikatlerini.

- (2) Zâhir ve bâtın, hakikatlerini.
- (4) Şeriat, tarikat, hakikat ve marifet, hakikatlerini
- (5) Hazarât-ı Hamse. Beş hazret mertebesi, hakikatlerini.
- (6) Cihetten tesirli olma, hakikatlerini.
- (7) Ettur-u seb'a, yedi nefis turu, hakikatlerini.
- (8) Sekiz cennet mertebesi, hakikatlerini.
- (9) Museviyyet mertebesi, hakikatlerini.
- (10) İseviyyet mertebesi, hakikatlerini.
- (12) Hakikat-i Muhammediyye mertebesi, hakikatlerini. ifade etmektedirler diyebiliriz.

(14) ise bilindiği gibi bütün bu mertebelerde geçerli olan ve oralarda, Nûr-î mânâ da faaliyette olan Hakikat-i Muhammediyye'nin Nûr-î hakikatlerini, Nûr-u Muhammed-î deryasını ifade etmektedir diyebiliriz.

Yukarıda da görüldüğü gibi **(Tesbîh)** hakikatinin bütün mertebelerle ilgili olduğu açık olarak görülmektedir.

Bir başka yönden de baktığımızda, (س ب ح) (SEBEHA) da "sin" İnsân-ı kâmil-i, "be" "ile" birlikteliği, "ha" ise hayatı, ifade etmektedir.

Hâl böyle olunca çıkan netice, sıfat, İnsân-ı kâmil mertebesi itibarı ile bütün âleme "Hay" ismi ile hayat verilmesidir. İşte bu yüzden tesbîh, (kudsiyyet) ifade etmektedir diyebiliriz.

TESBÎH VE ZİKİR

Bu iki ayrı, ama ifadelerinde benzerlik olan kelimelerin ifade ettiği mânâ sahaları nereleridir.? Genelde bakıldığı zaman bunlar iki ayrı kelime oldukları için sahalarının da ayrı olmaları gerekmektedir.

Eğer bu iki sözcük aynı şeyleri ifade etmiş olsalardı iki ayrı kelime olarak telâffuz edilmezlerdi. Burada tesbit edilmesi gereken şey, (Teskîh) kelimesi, "isim" kelimeleri dahiline mi, giriyor,? yoksa "fiil" kelimeleri dahiline mi, giriyor.?

Yâni! (Teskîh) kelimesini, "isim" kelimeleri içinde mi, değerlendirmemiz gerekiyor,? yoksa "fiil" kelimeleri içinde mi, değerlendirmemiz gerekiyor.?

Zikir kelimesi bellidir bir fiil kelimesidir. (Zikir, zâkir, mezkûr) gibi. (Zikir, zikreden ve zikredilen) gibi. Bu bellidir ama (teskîh) dediğimiz zaman bu kelime "fiil" kelimesi mi dir,? Yoksa "isim" kelimesi mi dir.?

Evvelâ bunu tespit edersek o zaman mânâsı yorumu kolaylaşacak ve bir mesneti-dayanağı olacaktır. Ancak bizler ne yapıyoruz, bunları düşünmeden tesbihat yapıyoruz diye, teskîh-i elimize alıyoruz "teskîh çekiyoruz" gerçekte teskîh tanelerini sırayla bir, biri arkasından geriye doğru çekiyoruz sonuna gelince tekrar aynen devam ediyoruz. Bu hususta "zikir çekiyorum" u pek kullanmıyoruz, zikrettim, zikir yaptım diyoruz, zikir çektim demiyoruz. Az da olsa onu da kullanan vardır ama, genelde, çekme tabiri teskîh'e ait bir ifade tarzı olarak kullanılmaktadır.

Şimdi kendi kendimize soralım, "teskîh" kelimesini isimler sırasına mı,? Dahil edeceğiz yoksa fiiller sınıfına mı,? Dahil edeceğiz. Teskîh kelimesi isimmi'dir,? Fiilmi'dir,? (SEBEHA) bunların harfleri yönünden de bilinmesi lâzımdır. Gerçi (ön söz) de "Bilindiği gibi (tesbih) bir "isim" kelimesi, (zikir) ise "fiil" kelimesi dir. O halde bu iki kelimenin tesir sahaları da ayrı olacaktır." Denmişti, burada ise bunları daha iyi tahlil edebilmek için araştırmaya çalışıyoruz.

Tesbîh kelimesi, bir yönüyle "isim" ancak faaliyet yönüyle "fiil" olduğu görülmektedir. Ama "**zikir**" doğrudan doğruya "fiil" kelimesidir.

Tesbîh dediğimiz zaman, aklımıza evvelâ bir malzeme, "taneli tesbîh" gelmektedir. Ancak "tesbihat" dediğimiz zaman bu ismin fiiline dönüşmüş olduğunu görüyoruz. İşte evvelâ bu noktayı meydana getirip yapmaya çalıştığımız "tesbîh çekme ve ya tesbihat yapma, mânâsını ona göre düşünmemiz gerekmektedir diyebiliriz. Zâhiri edebiyat veya dil bilgisi kitapları genelde "ismi" şöyle tarif ediyorlar.

*****

İSİMLER:

Varlıkları, kavramları karşılayan sözcüklerdir. İsimlerle karşıladıkları kavram ve nesnelere arasında çok sıkı bir ilgi vardır. Yani "kitap" sözü aklımızda hemen bir "kitap" nesnesini canlandırır. Yada kitabı gördüğümüzde zihnimize ismi gelir. Ancak kavramlar için bu kadar belirgin bir ilişki söyleyemeyiz. Mesela; "dert" dediğimizde aklımızda bir nesne canlanmaz. Yalnızca insân-ı sıkıntıya sokan bir durum olduğu zihnimizde belirir.

İSİM DEĞİŞİK YÖNLERDEN İNCELENİR:

A)CİNS İSİM: aynı türden varlıkları karşılar. Bu varlıkların etrafta benzerleri çoktur.

B)ÖZEL İSİM: tek olan, tam bir benzeri varlıkları karşılayan isimlerdir.

Not: Bir sözcüğün isim olup olmadığını o sözcüğe ekleyeceğimiz -mek,-mak ekiyle anlarız. Anlam bozulmuyorsa o sözcük "**fiil**"dir. Anlam bozuluyorsa o sözcük "**isim**"dir.

FİİLLER:

Varlıkların yaptıkları işleri, hareketleri, oluş ve durumları zamana, kişiye bağlanarak anlatan sözcüklere fiil denir. Fiil olan sözcükler, zaman ve kişi ekleri çıkarıldıktan sonra-mek-ekiyle okunur. Buna fiil tabanı (master) denir. Her eylemde bir hareketlilik anlamı, bir zaman anlamı, bir de kişi anlamı vardır.

*****

Yukarıda belirtilen "fiil" tanımını incelemeye baktığımızda bazı eksikler görürüz.

Şöyle ki! Her eylemde bir **hareketlilik** anlamı, bir **zaman** anlamı, bir de **kişi** anlamı vardır. Denmektedir.

O halde bu tarife göre bir fiilin oluşumunu, "**hareket, zaman, kişi**" Olmak üzere **(3)** asla dayandırmamız lâzım gelecektir ki, bu ise eksik bir tanım olacaktır. Aslında ise fiil **(5)** asla dayanmaktadır. Bunlar da, **(fâil, muf'ûl, zaman, mekân ve âlettir.)** Kûr'ân-ı Kerîm de, Cenâb-ı Hakk bu hususu bizlere çok mükemmel bir şekilde bildirmiştir. Şöyleki:

Yukarıda belirtilen **(5)** hususu incelemeye çalışalım.

(Fâil, etken, yapıcı, işi işleyen'dir.)

(Mef'ûl, etilgen, tesir edilen, işin kendi üzerinde olan, işlenen' dir.)

(**Zaman**, bir işin işlenmesi için lâzım olan zaman'dır.)

(**Mekân**, işin içinde işleneceği mekân'dır. Eğer zaman ve mekân olmazsa o iş nerede işlenecektir.?)

(**Âlet**, o işin işlenmesi için de mutlaka bir âlet gerekecektir. Eğer yapılacak işin haline uygun bir âlet-takım, olmazsa o iş ne ile işlenecektir.?) İşte bir işin oluşması için mutlaka bu **(5)** hususun olması gerekmektedir. Birinin eksikliğinde ise o fiil oluşmaz.

Şimdi bunları diğer bir yönden anlamaya çalışalım ve misal olarak **(fetaha-açtı)** kelimesini kullanalım.

Sülâsî, üç harfli kelimelerden olan bu kelimenin ilk harfi olan **(f)** harfinin önüne bir **(elif)** getirdiğimiz zaman, o kelimenin yazılımı, **(Fâfih-açan)** olur ve mânâsı da **(fetheden)** olduğundan bu kelime **fâil** kelimesine dönüşmüş olur. Bu fiil eksi veya artı da olabilir. (fâil) her türlü halde fâildir.

Yine böylece bu sefer, **(fetaha-açtı)** **(f)** harfinin önüne bir **(mim-m)** harfi getirdiğimiz zaman, o kelimenin yazılımı, **(Meftuh-açılmış)** olmaktadır. İşte böylece "meftuh"u meftuh yapan ise başa getirilen **(mim-m)** harfidir.

Aynı kelimenin "**zaman, mekân ve âlet**" isimlerine dönüşmesi içinde gene başına bir **(mim-m)** harfinin getirilmesi gerekmektedir. Bu halde bir kelimenin fiile dönüştürülmesi için **(elif)** "**mef'ul, zaman, mekân ve âlet**" e dönüştürülmesi içinde bir **(mim-m)** gerekmektedir. Bilindiği gibi elif "Ulûhiyyet-i" "mim" ise hakikat-i Muhammediyye yi ifade etmektedir.

Hal böyle olunca, ne kadar fiil varsa kim yaparsa yapsın bu hükmün dışına çıkması mümkün değildir.

Yâni fiilin fâili olan "Ulûhiyyet" faaliyet mertebesi olan mef'uliyet ise, "Hakikat-i Muhammediyye" mertebesidir. Böylece bütün fiiller, Ulûhiyyet ve Hakikat-i Muhammediyye sistemi içerisinde oluşmaktadır. Bu fiilleri isterse gayri Müslim, ataist, putperest, ateşperest, v.s. yapmış olsun. Yapılan fiil mutlak mânâ da Hakikat-i Ulûhiyyet'in ve Hakikat-i Muhammediyye'nin izni ile ve onların varlığı içerisinde oluşmaktadır. Bizler dahi ne tür işler yaparsak yapalım aynı durumdayız. İster bilelim, ister bilmeyelim, hepimiz bu sistemin içerisinde çalışmaktayız.

Bu hususta daha geniş bilgi, (13 ve hakikat-i İlâhiye) isimli kitabımızda mevcuttur, dileyen oraya bakabilir.

Bu fiiller hangi mertebeden ise, Zat mertebesinde Zât-î bir fiil, sıfat mertebesinde, sıfât-î bir fiil, esmâ mertebesinde, esmâ-î bir fiil, ef'âl mertebesinde, ef'âl-î bir fiil, olarak hepsi ef'âl âleminde zuhura çıkmaktadırlar. Her hangi mertebeden bir düşünce fiiliyata çıkmamış ise hiçbir hükmü oluşmamıştır. Bir hükmün geçerli bir hüküm haline gelebilmesi için (ef'âl-şehâdet) âleminde zuhura çıkması lâzım gelmektedir. (Füsûs-ül Hikem-Îsâ Fassında) kelimeyi ondan meydana gelen mânâyı şöyle tarif etmektedir.

(Her bir kelime ifade ettiği mânânın o sûrette meydana gelişinden ibarettir. Mânâ o şekil ve sûretin ruhudur. Şu halde Îsâ'nın cismi de meydana gelen Allah-ü tealânın kelimelerinden bir kelimedir.)

Bu izahtanda anlaşıldığına göre, her bir fiil aslı ve hakikat-i olan bir ismin mânâsı ve görüntüsü olarak ef'âl-şehâdet âleminde o ismin mertebesi olarak zuhura çıkmaktadır. Ve bütün isimler (Esmâ-ül hünsâ) dandır, (Esmâ-ül Hünsâ) ise "Allah" ın güzel isimleridir. Bu isimlerin en geniş mânâ da zuhur mahalli ise (cevâmiül

kelîm) ve Hakikat-i Muhammediyye'nin nokta zuhur mahalli olan (Hz. Muhammed s.a.v. Efendimizdir.) Bu zuhurdan daha geniş bir zuhur mahalli insanlık tarihinde yoktur, işte bu sebepten de kendisi (Habîb) tir.

Şu halde her hangi bir "mânâ-zuhur-fiil" ortaya geldiğinde bu beşerî ve maddi mânâ da olsa dahî, o Allah-ü Teâlânın kelimelerinden bir kelimenin sûretlenmiş hâlidir.

Netice olarak baktığımızda (zikir) in fiil belirten bir kelime olduğu görülmektedir, (tesbîh) ise ilk baktığımız zaman isim kelimesi olduğu halde, faaliyete dönüştüğü zaman fiil kelimesi olduğu görülmektedir. O halde bunların gerçek mânâlarının arştırılmaları lâzımdır. Görüleceği üzere (tesbîh) daha ziyade "kûdsiyyet" ifade eden yerlerde kullanılmaktadır. Âyet-i kerimelerde ve Hadîs-i şerifler de, de olduğu gibi.

Misâl olması bakımından, Âyet-i Kerîmelerden birkaç örnek verelim.

(وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ) (Meleklerin dilinden)

"nahnü nüsebbihu bi hamdike ve nükaddisü leke"

2/30 "bizler ise sana, hamd ile tesbih eder, seni takdis eyleriz."

(فَلَمَّا

أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبَّتْ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾

"Mûsâ (a.s.) lisânından"

7/143" **Vaktaki, ayıldı, dedi ki: Seni tenzih (tesbîh) ederim, sana tövbe ettim ve ben imân edenlerin ilkiyim.**"

(وَأَتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيْنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ)

Hakk lisânından Meryem oğlu İsâ hakkında ki kûdsiyet belirtilmektedir.

2/253 "**onu rûh-ül'kûds ile destekledik.**"

Âyet-i kerimelerin bildirdiği gibi, kûdsiyet evvelâ Meleklerle, sonra Mûseviyyet mertebesine, daha sonra da, İseviyyet mertebesine verilmektedir. Yeri geldikçe belirtilen Âyet-i kerîmelerin tamamını göreceğiz.

Misâl olması bakımından, birkaç örnek'te Hadîs-i şeriflerden verelim.

(Sübbûhun kûddusun Rabbül melâiketü verrûh)

Hadîs,

"İki kelime vardır ki dilde hafif, terazîde ağırdır ve Rahman olan Allah' a pek sevgilidir. Onlar "Sübhânallahi ve bihamdihi, subhânallahil azîm"dir."

(Sübhânallahi ve bihamdihi, Sübhânallahil azîm)

Hadîs, Sahih-i Müslim

"Her kim sabaha eriştiği, akşama eriştiği sırada yüz kere "Sübhânallahi ve bihamdihi" derse kıyamet günü, hiçbir kimse onun okuduğu duadan üstününü getiremez. Ancak, onun söylediği bu dua kadar söylemiş olan veya ondan daha fazlasını söylemiş bulunan kimse müstesnadır." buyurmuştur.

(Sübhânallahi ve bihamdihi)

Hadîs, Sahih-i Müslim

(Allah'ı yarattıkları sayısınca tesbih eder ve ona hamdederim!) de!' buyurdu."

(Sübhânallahi ve bihamdihi adede halkıhı)

Tirmizi, Sünen

Yukarıda belirtilen Hadîsler'in de yeri geldikçe izahları yapılacaktır. İnşeaallah.

Mîsâl olarak belirtilen Âyet-i Kerîmelerde ve Hadîs-i şeriflerde ki ifadelerden (Tesbîh) in "kûdsiyyet mertebelerini ifade ettiğini anlamamız zor olmayacaktır. Tesbihat kelimelerini kullandığımız o şuur ve idrakle tesbih kelimeleri ile tesbîh ettiğimiz zaman Mukaddesiyyet-Kûdsiyyet ortaya çıkmaktadır. Mukaddesiyyet ise esmâ ve sıfat mertebeleridir. Bu mertebelerin ifade ettikleri mânâ sahası ise (melekiyyet-Mûseviyyet ve Îseviyyet) in tenzîh bölümleridir ve gerçek irfaniyyet yaşantısı ile yaşanarak ancak idrâk edilebilecek hususlardır.

Yukarıda ifade edildiği gibi.

"tesbih"; suya dalıp akıp gitmek ve gözden kaybolmak mânâsına geldiği belirtilmiş idi.

(Suya dalıp akıp gitmek ve gözden kaybolmak.)

Yâni! "tesbih" Mânâ âlemine tefekkür ile dalıp gözümüzün var zannederek gördüğü benlik ve varlığımızdan soyunup gözden kaybolarak hakk'ın varlığına akıp gitmemiz ve onda fânî olmamızdır. Bu ise fiil değil kûds-î bir tefekkür yaşamıdır.

Şimdi şöyle diyebiliriz.

Tesbihât, Melekî'dir, mülkî değildir.

Tenzîh'tir, teşbîh değildir. Tefekkür idrâkinde oluşan derinliği olan ve Hakk'ta fânî olan bir yaşam hâlidir. Fiilî-kesif değil, lâtiftir. Mertebesi, Beytül-Makdis Ve Kûds-ü şerif, diye ifâde edilmiştir.

Ancak bu mertebeler (2/149. Ve her nereden çıkarsan hemen yüzünü Mescid'il Haram tarafına döndür. Âyet-i kerîmesi geldikten sonra Kâ'be-i Mazzama'ya nakledilmiştir.

Bu hususta daha geniş bilgi, (Sûre-i feth) isimli kitabımızda mevcuttur, diletten oraya da bakabilir.

Zikr, ise Mülkî- insân-î- irfân-î ve kesif'dir, melek-î değildir. Bütün mertebeleri kapsamı altına almaktadır. Tenzîh-i, teşbîh-i birleştirip, Hakk ile bâkî, bakâbillâh'ta tevhid etmek'tir. Mertebesi, Beytullah, mescid-el Haram, Kâ'be-i Muazzama, olarak ifade edilmiştir.

Yâni Ulûhiyyet mertebesinden ef'âl-şehâdet mertebesi'ne kadar olan sahada faaliyettedir.

Zikreden veya tesbîh çeken bir kimse idrâk ve irfan sahibi ise, zikr veya tesbihat yaparken kullandığı virdlerinin hangi sınıfa-mertebeye girdiğini bilir ve anlayışını ona göre yönlendirir. Bu ise oldukça yüksek bir irfaniyyet işidir. Tekrar edelim.

Zikr, her türlü sahada faaliyete geçmektedir. Yâni şeriat mertebesinin zikrinden, Ulûhiyyet mertebesinin zikrine kadar faaliyet sahası göstermektedir.

Tesbîh ise yukarıda da belirtildiği gibi (kûdsiyyet) üzere tanıtım, eğitim ve öğretim faaliyeti'dir, diyebiliriz. İşte bu hususları göz önünde bulundurarak okuduğumuz tesbih veya zikr hakkındaki bir Âyet-i Kerîme veya Hadîs-i şerif hangi mertebeden bahsediyor

ise o mertebenin kûdsiyyet-i veya hakikat-i üzere olan bir idrakte tesbih veya zikrimizi yapmamız gerekmektedir. İşte o zaman biz gerçekten Zikrediyor veya tesbih ediyoruzdur. Aksi halde kendimizde taklid-î ve kelâm-î tesbîh ve zikirten sadece bir duygusal hâl meydana gelir, karşılığında sevap kazanırız, çok güzel olur, bunun neticesinde belki cennete de gidebiliriz, ancak ne kendimizi ve ne de Rabb-ı mızı tanımış olamayız. Kendini bilmeden tanımadan cennet ehli olmak ise gafletten başka bir şey değildir. Kişi neye talip ise netice de oraya ulaşır. Hakk yolcusu Hakk'a cennet yolcusu cennete cehennem yolcusu da cehenneme dir.

Bu özet izahlardan sonra yavaş, yavaş Kûr'ân-ı Kerîm de geçen "tesbîh" ile ilgili Âyet-i Kerimeleri sırası ile incelemeye başlayabiliriz.

KÛRÂN-I KERÎM'DE GEÇEN TESBÎH ÂYETLERİ:

**Euzü billâhi mineşşeytânirracîm.
Bismillâhirrahmânirrahîm.**

﴿٣٠﴾ وَاذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ اِنِّى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ
خَلِیْفَةً قَالُوا اَتَجْعَلُ فِیْهَا مَنْ یُفْسِدُ فِیْهَا وَیَسْفِكُ
الدَّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنِّى
اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣١﴾

**(Ve iz kâle Rabbüke lilmelâiketi innî câilûn filerdu
halife kâlû etec'alü fihe men yüfsidü fihe ve**

yesfikuddimâu ve nahnü nüsebbihu bi hamdike ve nükaddisü leke kâle innî eglemu mâlâ taglemune)

2/30. "**Hatırla o zamanı ki. Rabbin meleklere: "Ben yer yüzünde muhakkak bir halife kılacağım" diye buyurmuştu. Melekler de: "Yer yüzünde fesat çıkaracak, kanlar dökecek kimseyi mi yaratacağsın, bizler ise sana, hamd ile tesbih eder, seni takdis eyleriz." demişlerdi. Allahü Teâlâ da: "şüphesiz ki sizin bilemeyeceğiniz şeyleri ben bilirim."** diye buyurmuştur."

Görüldüğü gibi Kûr'ân-ı Kerîm'de ilk olarak tesbîh'in melekler tarafından yapıldığı açık olarak ifade edilmektedir. Çünkü onların hayat kaynağı olan isimler **(Sübbûh ve Küddüs)** tür. İnsânların ise **(Selâm)** dir. İşte bu yüzden (tesbîh) melek-î dir. İdrakli (zikir) ise İnsân-î dir, ancak İnsân her hâle uygun varedildiğinden yerine göre hem zikir ehli hem de tesbîh ehli olabilir.

"bizler ise sana, hamd ile tesbih eder, seni takdis eyleriz." demişlerdi. Allahü Teâlâ da: "şüphesiz ki sizin bilemeyeceğiniz şeyleri ben bilirim." diye buyurmuştur."

Yukarıdaki ifadelerden meleklerin Tesbîh ve Tenzîh ehli oldukları, zikir ve Teşbih ehli olmadıkları anlaşılmaktadır. Cenâb-ı Hakk'ı sâdece tesbîh ve tenzih yönüyle tanımak O nu tanıma yolunda bir yönden eksiklidir. İşte bu yüzden **(sizin bilemeyeceğiniz şeyleri ben bilirim.)** Demek sûretiyle bunu ifade etmektedir. Yâni melekler teşbîhat yolunu bilmezler çünkü teşbihat fiil gerektirir fiil ise sûret ve kesâfettir, melekler ise kesif değil lâtiftirler, kesif hayatı bilmezler.

Bu Âyet-i kerîmenin daha geniş îzâhı "6 Peygamber (!) Âdem" isimli kitabımızda mevcuttur, dileyen oraya bakabilir.

Bizlerde bunları çok iyi anlamaya çalışmalıyız.

*****

﴿٢٥٣﴾ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ
مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى
ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ
شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا
جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ
وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنْ
اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿الْحَزَقُ﴾

(Tilkerrûsülü faddalnâ bagdahüm alâ bagdin minhüm men kelle mellâhu ve rafea bagdahum derecâtin ve âteynâ Îsebne Meryemelbeyyinâti ve eyvednâhu birûh-ül kûdüsü velev şâellahu maktetelellezîne min bagdihim min bagdi mâ câethümülbeyyinâtü velâkinihtelefü fe min hüm men âmene ve min hüm men kefera ve lev şâellahu maktetelü velâkinnallahe yef'alü mâ yüridü.)

2/253. " O resûller yok mu, biz onların bazılarını bazıları üzerine faziletli kıldık. Onlardan kimi vardır ki. Allah Teâlâ onunla konuşmuştur. Bazılarına da yüksek dereceler vermiştir. Meryem'in oğlu Îsâ'ya da açık deliller verdik ve onu rûh-ül'kûds ile destekledik. Eğer Allah Teâlâ dileseydi onlardan sonrakiler, kendilerine o açık deliller geldikten sonra birbirini öldürüp durmazlardı. Fakat ihtilâfa düştüler, artık

onlardan kimi imân etti ve onlar dan kimi de kâfir oldu ve eğer Allah Teâlâ dilemiş olsaydı birbirlerini öldürmezlerdi ve lâkin Hak Teâlâ neyi irâde ederse onu yapar.”

Her ne kadar Peygamberlerin arasında Peygamberlikleri yönünden fark yok ise de mertebeleri yönünden hepsi farklıdır. Eğer bu farklılık olmasa idi insânlık tarihinde terakkîler olmazdı. İnsânlık tarihinin terakkîleri peygamberlerinin getirdikleri İlâh-î tebliğlerle olmuştur. Yukarıda belirtildiği üzere bu mertebeye de Îsâ (a.s.) in şahsında İnsânlık âlemine (Kûdsiyyet) "Rûh-ul Kûds" (fenâ fillâh) yolu açılmıştır.

Daha evvelce İnsânlık âleminde Âdem peygamber ile başlayan (venefahtü) "Ben ona Rûhumdan üfledim" bilgi ve yaşantısının diğer mertebelerden geçerek Mûsâ (a.s.) a kadar gelen kısmında ki, Rûh mertebesinin ismi "Rûh-u sûltân-î" dir. Burada ise Rûh-u Sûltan-î üzerine ayrıca (Rûh-ul Kûds) ile desteklenmesi ve daha yukarıya çıkılmasının yolu gösterilmektedir. İşte bu saha da kendi mertebesi itibariyle "Kûdsiyyet" ifade etmektedir. Çünkü Hakk'ta fânî olup kendinden yok olma mertebesidir. Bu husus sadece (Îsâ) (a.s.) a has bir geçit değil onun şahsında bütün insânlık âlemine gelen İlâh-î bir mertebedir. Batılılar ne yazık ki, bu mertebeyi bilindiği gibi sadece (Îsâ) (a.s.) in şahsına ve çok yanlış anlayışlarla ona has zannetmektedirler. Halbuki bütün mertebeler, bütün insânlık âlemine gelmiş ve her bir ferдин o mertebelerden hisseleri vardır. Ve bütün bu mertebeler (Hakikat-i Muhammed-î olan-nûr-u Muhammed-î deryası) n da var olan ve oradan zuhur eden mertebelerdir. İşte kim ki bu hakikatleri idrâk ederse kendinin de bulunduğu yerin (kûdsiyyet) i içine dahil olma imkânı vardır.

İşte bu yüzden Bâyezîd-i Bistâm-î (Sübhân-î mâ a'zamü şân-î) Yâni (Kendimi tesbîh ederim, benim

şânım ne yücedir.) Demesi de bu mertebeden'dir. Gürüldüğü gibi bu bir "zikir" değil, "tesbîh" tir.

*****

﴿٤١﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ
النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمَزًا وَادَّكُرَ رَبِّكَ كَثِيرًا
وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ﴿٤١﴾

(Kâle Rabbic'allî Âyeten kâle Âyetüke ellâ
tükellimennâse selâsete eyyâmin illâ remzen
vezkür Rabb-i ke kesîran ve sebbih bil aşıyyi vel
ibkâri)

3/41. **Dedi ki: "Ey Rabbim! Benim için bir alâmet
kıl. Buyurdu ki: Senin için alâmet, insânlar ile bir
işaretten başka üç gün konuşamamandır.
Maamafih rabbini çokça zikret ve akşam, sabah
(tesbîh) et, namaz kıl."**

Bilindiği gibi, burada bahsedilen kişi, lügatta da belirtildiği üzere.

*****

"Zekeriyya" (a.s.) dır. Benî İsrâil peygamber-
lerinden ve Hz. Süleyman Aleyhisselâm'ın neslindedir.
Beytül-Makdis'de Tevrat yazan ve kûrb'an kesen reis
idi. Zevcesi, Hz. Meryem'in teyzesi idi. Benî İsrâil'in
büyüklerinden olan İmrân namındaki zatın karısı Hanne,
Zekeriyya (A.S.) in karısının kardeşidir. Hz. Meryem
İmrân kızı ve Hanne'den doğmuştur. Zekeriyya
Aleyhisselâm'ın himâyesinde büyümüştü. Sonradan
Yahya isminde oğlu dünyaya geldi. Yahudiler
Zekeriyya'ya (A.S.) iftira ederek onu şehid ettiler.
Kûr'ân-ı Kerîm'de yedi defa ismi geçer.

(Âyet)

- (1) Eser.
- (2) Kimsenin inkâr edemeyeceği açık delil. Nişân.
Alâmet. İşaret.
- (3) Menzil, mekân
- (4) Kûr'ân-ı Kerîm'de ki, her bir cümle. Mânen uyanmağa, sebep olan hâdise. (Kûr'ân-ı Kerîm'de (6236) âyet vardır. *Kaynak: Diyanet İşleri Bşk.*

*****

Diğer bir ifade ile de, diyebiliriz ki!

(Âyet) “Zât-ı mutlak'ın Zât-ı mukayyed ve Teşbîh mertebesi itibariyle, o mânâ da, Kûr'ân-ı tafsîlî olan bu âlem de görünmesinin ismidir.”

Görüldüğü gibi bu Âyet-i Kerîme de “zîkr ve tesbîh” birlikte ifade edilmektedir. Ayrıca Âyet-i Kerîme'nin içinde, Âyet vardır, meâl'de ki karşılığı “alâmet” diye geçmekte'dir. Zâhir-î ifâdesi bu ve benzerleri ise de, gerçekte ve genel kullanımda (Âyet) “Kûr'ân”dır. Kûr'ân ise zattır, Kûr'ân-ı Kerîm'in içinde bulunan büyük bölümleri “Sûret-sûreler” onların içinde ki bölümleri ise bilindiği gibi “alâmet-işâret-Âyet” tir, ve bunlar zât-î işaretler-hakikatlerdir. İşte bu hadiseyi de bu anlayış içinde yorumlamamız gerekmektedir.

Mûseviyyet, hakikatinden Îseviyyet hakikatine doğru yaklaşma yolunda olan bu hadiselerle bizlere bu mertebelerin özellikleri belirtilmektedir. “Rûh-ül Kûds” (Îseviyyet) Kûds-î nefh'inden evvel, “Mûsevî” yyet Kûds-i yyetinin “Rûh-ül Sûltân-î” son zuhur mahalli olan o mertebenin “Hayy-ı” olan (Yahya) nın doğumunun işareti o mertebe de ki, sâlik-in üç gün konuşamamasıdır.

Bilindiği gibi Zekeriyya (a.s.) ileri yaşlarına eriştiği halde ve de hanımı kısır olduğundan çocukları olmuyor idi. Ancak, geleceği hakkında da şüpheli idi, işte bu yüzden.

(19/6) *(Hem bana vâris olsun hem de Yâkûb hanedâni'na vâris olsun.)*

Diye Rabb'in'den bir çocuk talep etmişti. Cenâb-ı Hakk'ta bu çocuğu vereceğini ve işaretinin Üç gün lisânen konuşamıyacağını ancak işaretle konuşacağını bildirmiş idi. Bunun üzerine. Oğul müjdesi ve arkadan kendisi de geldi.

(19/12) *Ey Yahya kitabı kuvvetle tut. Ve ona daha çocuk iken hikmet verdik.)*

Hükmüyle "Yahyâ" hakikatinin nelere sâhip olduğunu bildirmektedir. Burada ki, kitaptan murad, "Tevrât-ı Şerîf" tir. Hikmetten murat ise, "esmâ tenzîhi" dir. Bilindiği gibi "zuhuru Yahya" katledilmiştir. Ancak "mânâ-i Yahya" Kelâm-ı İlâhî de yaşamaktadır. Bunların hepsi zâhir de olduğu gibi bâtinen de insân-ın İlâh-î seyrinin bölümleridir.

Şimdi bunları incelemeye çalışalım. Bunların hepsi Kûr'ân-ı Kerîm'in, "Mushâf-ı Şerif" ismiyle belirtilen yazılı İlâh-î işaretleri'dir. Anlatılan - yaşanan yönleri ise "fiil-î Âyet"lerdir. Bütün bu âlem ise fiil-î ve tafsîl-î yaşayan-yaşanan Kûr'ân'dır. İşte bu yüzden yukarıda belirtilen "Âyet" ile ifade edilen husus "Zât-ı mutlak" ın o mertebesi itibariyle yaşanan kendi zât-î tecellisi'dir.

Bilindiği gibi Mûseviyyet hakikati, "tenzîh-i esmâ Kûdsiyyet-i" üzerine kuruludur. İşte bu mertebenin zâhirden son temsilcisi, Allah-ın (c.c.) kendi **Hay** esmâsı'ndan verdiği özel ismiyle zuhuru olan (Yahya) dır.

*****

"Zekeriyyâ'nın (a.s.) oğludur. Benî İsrâîl Peygamberlerinden ve İsâ Aleyhisselâm'ın şeriatı ile amel edenlerden olmuştu. Hz. İsâ'dan (a.s.) önce Tivrât'a göre hareket ederdi. Kûdüs'ün o zamanki reîsi, Hz. Yahya'nın, Hz. Mûsâ şeriatı üzere amel etmediğini ileri sürdüklerinden şehîd ettiler."

*****

Görüldüğü gibi mertebe-i "Yahya" nın bünyesinde Mûseviyyet- hakikati, "*tenzîh-i esmâ Kûdsiyyet-i*" ve İseviyyet hakikati, "*teşbîh-i sıfat kûdsiyyet-i*" özelliklerini bulundurmaktadır. İşte kendisine verilen bu husus Âyet-i Kerîme'de bahsedilen kendisine verilen "hikmet" tir. "Kitap" ise evvelâ Tivrât sonra da İncil-î hakikatlerdir.

"Tenzîh-i esmâ Kûdsiyyet-i"nin o günlerde son temsilci "şehîd-i" (zekeriyya) (a.s.) "*teşbîh-i sıfat kûdsiyyet-i*" nin ilk şehidi ise "Yahya" (a.s.) dır. Aslında (Yahya) (Yâ-Hay) dır. Bunların her ikisi de "Şehîd" o mertebelerinin şahidleri'dir. Cenâb-ı Hakk onları zâhir âleminden bâtın âleminin "Hay" ı na ebedi hayata nakletmiştir.

Seyr-i sülûk'ta bu mertebeler, şeyhini ve kendini öldürme mertebeleridir. Zekeriyyanın, yâni şeyhinin öldürülmesi, aslında şeyhlik mertebesi-anlayışının son bulmasıdır. Yahyanın öldürülmesi ise, kendindeki beşeri hayat anlayışının son bulup "kûds-î" hayata geçmesinin lâzım geldiği anlayışdır. Eğer bu idrak ve yaşantılar oluşturulamaz ise, Sâlik devamlı "Tenzîh"te bu anlayışta kalacağından daha ileriye geçemez. İşte sıkıntı ve ilerleyememe bu anlayışın eksikliğindedir, ve hep

burada kalınır. O yüzden burada şahadet gereklidir ki, yolu açılsın, zâhiri ve tarihî seyri de budur.

İşte bundan sonra o mertebeye daha ileriye gidebilmesi için bir kûdsiyyet gerekecektir ki, o da daha evvelce "şeyhi" olarak gördüğü kişinin aslında "Rasûl-u" yani Hakk'ın habercisi olduğuna şahid olması olacaktır, ve bu anlayışla yeniden sıfat mertebesi itibariyle sâlik-e risâlet mertebesi yönünden "sıfat-ı Kûdsiyyet" in üflenmeye başlanmasıdır ki, (Rûh-ül Kûds) mertebesidir. İşte bu mertebe sâlik için "Meryem" lik mertebesidir. Gereğini yerine getirmesi ile kendine (İnsân) sûretinden "Sıfat kûdsiyyet-i" nin irfaniyyet ve idrakle, "mânâ-Rûh ve Nûr" hakikatlerinin, kelâmen nakledilmesidir. İşte o mertebede sâlik'in zâhiren fizik babası kalmaz, onun babası ve habercisi "Rûh'ül Kûds" olmuş olur, yoluna devam ederse neticede "fenâfillâh"a ulaşmış olacaktır.

İşte böylece "zâhirî tenzîh" anlayışı ile şartlanmış olan Yahûdîler, "gerçek teşbîh" hakikatlerini inkâr edip bu mertebenin zuhurlarını şehîd etmişlerdir. Tekrar belirtilen Âyet-i Kerîme'de ki, verasetin iki yönlü olduğu ifade edilmektedir.

(19/6) *(Hem bana vâris olsun hem de Yâkûb hanedânî'na vâris olsun.)*

(Hem bana vâris olsun.) Yâni, benim bütün zâhir ve bâtın hakikatime vâris olsun.

(hem de Yâkûb hanedânî'na vâris olsun.) Yâni, Âdem (a.s.) dan beri gelen mânevî mirasa ve özellikle "Yâkûb" (a.s.) in şahsında başlayan (isr) Hakk'a giden yolculuk hakikatinin de vârisi olsun.

Bilindiği gibi, Yakub oğulları. Yahûdî ırkı "Yahûdî'ler-Mûsevî'ler ve benî İsrâîl-İrâîl oğulları" diye

dört isimle ifade edilmektedirler, bunların farklarının bilinmesi lâzımdır.

(1) Yakub oğulları: Yâkûb (a.s.) in (12) oğlundan meydana gelen (sıbt) çocukları ve torunları, sülâlesidir.

(2) Yahûdilik: Yâkub (a.s.) in büyük oğlu olduğundan babasından sonra onun ismiyle anılmaları' dır.

(3) Benî İsrâîl: Yakûb (a.s.) gençliğinde kardeşi ile arasında çıkan bir anlaşmazlık yüzünden yaşadığı şehirden uzaklaşmak için gece yolculuğu yapmak zorunda kaldığından kendisine, gece yürümek mânâsında, (isr) dendi oğullarına da (İsrâîl oğulları) mânâsında (benî İsrâîl) dendiğidir.

(4) Mûsevîler: Ulûl azm, bir peygamber olan "Mûsâ" (a.s.) a atfen Mûsevî'ler denmektedir. Görüldüğü gibi bu üç isim bir ırkı ifade etmektedir ve bu yönleriyle her hangi bir kavim den farkları yoktur. Ancak Mûsevîler ve Mûsevîlik ise bir ırkçılık değil Hakk'a giden yolda bir mertebe ve menzildir ki, bu mertebenin ismi (Tenzîh) olarak bildirilmiştir. Yukarıda da kısmen ifade etmeye çalıştığımız bu mertebeye ulaşan hangi ırk ve milletten olursa olsun, tenzîh hakikati olan (merebe-i Mûseviyyet) üzeredir. Bu mertebeyi Yahûdi ırkıyla karıştırmamak lâzımdır. İslâmın "tevhîd" hakikat-i bilindiği gibi zâten ırkçılığı kaldırmıştır. O na göre sadece abd olan kul yâni Hakk'ın zât-î zuhur mahalli olan "İnsân" vardır.

İşte Kûr'ân-ı Kerîm'de bahsedilen (Mûseviyyet) Hakikat-i Muhammediyyenin bir mertebesi olan (Tenzîh) Mertebesi'nin zuhuru ve geliş yeri çocukluğu itibariyle (su) olduğundan, kendisine, bulanlar tarafından sudan ağaçlık yerden gelen mânâsına (Mûşâ) denmiştir. Su hayat ve ilimdir, ağaçlık yer ise cennet diye ifade edilir. Öyle ise, Mertebe-i Mûseviyyet, (Zât cennetinden gelen tenzîh mertebesi itibari ile ilmi İlâhiyyenin Mûşa ismiyle görünmesidir, diyebiliriz. Daha

sonra bu isim bizde Mûsâ'ya dönüşmüştür. Baştaki (Mim) Hakikakat-i Muhammediyye yi (Şin-se) ise o mertebenin müşahede halidir diyebiliriz. İşte, özetle Mûseviyyet bir "ırk-ırkçılık" değil İlâh-î bir "kûdsiyyet" mertebesi'dir. Bu mânâ da Zekerîyya ve Yahya (a.s.) lar-mertebeler esmâ Kûdsiyyeti'nden sıfat Kûdsiyyeti'ne geçiştir. İşte yukarıda Âyet-i Kerîme'de belirtilen (Tesbîh) bu mertebenin Kûdsiyyeti'nin tesbîh-i dir diyebiliriz. Üç gün işaretle konuşulması ise, bu mertebelerdeki geçişin idrake dönüşüp yaşanmasıdır diyebiliriz. Bu hususta daha geniş bilgi, (Meryem 19/1-15) te ve diğer ilgili Âyet-i Kerîme'ler de vardır dileyen oralara bakıp araştırabilir. Biz yine yolumuza devam edelim.

*****

﴿١١٦﴾ وَأَذَقَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ عَائَتَ قُلْتَ
لِلنَّاسِ اتَّخَذُونِي وَأُمَّيُّ الْهَيْئِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ
سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ
أَنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا
أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾

(Ve iz kalellahu yâ isebne Meryeme e ente kulte linnâsittehizûnî ümmiye ilâheynî min dûnillâhî kâle sübhanek mâ yekünü lî en ekûle mâ leyse lî bihakkin in küntü kultühü fekad alimtehü teglemu mâ fî nefsi ve lâ eglemu mâ fî nefsi ke inneke ente allâmul guyûbi)

5/116 " **Ve o vakti ki, Allah Teâlâ "Ey Meryem'in oğlu İsbâ" sen mi insanlara "beni ve anamı Allah'tan başka iki ilâh edininiz dedin" diye sual buyurdu. Dedi ki: "Seni tenzih ederim benim için hak olmayan bir şeyi söylemek lâyük olamaz, eğer**

ben onu söylemiş isem, sen onu elbette bilmişsindir, sen benim içimde olanı bilirsin, ben ise senin zâtındaki bilemem, şüphe yok ki, gayıptan bilen ancak sensin, sen."

Bu Âyet-i Kerîme'de ifade edilen **(sübhanek)** , "**Seni tenzih ederim**" sözüyle İseviyyet mertebesi itibariyle (sıfat mertebesi kûdsiyyet-i) yönünden Îsâ (a.s.) in Hakk-ı tenzîhi'dir. Bütün varlıkta, evvel, âhır, zâhir, bâtin olarak Hakk'ın varlığından başka bir şey olmadığına göre, bu âlemde de tek ilâh-ın kendi olacağı açıktır. Herhangi bir şekilde başka bir ilâh-ın olması mümkün değildir, işte o yüzden bu tür vasıflardan seni tenzîh ederim demıştır. Her tenzîh eden kimse ancak idraki nispetinde tenzîh edebilmektedir, ancak bu husus oldukça hassas bir konudur. Hakk'ı gerçek mânâda tenzîh etmek bir irfaniyyet işidir. Tezîh ediyorum derken Vacib-ül vücûd hazretlerini kendi aklımıza göre, kendi varlığında sınırlamış olmaktadır. İşte bu yüzden tenzîh ve takdis oldukça irfaniyyet isteyen bir iştir. Genelde yapılan tenzîh-i beşerî ise kolaydır. Aynı Âyet-i Kerîmenin içinde aynı zamanda Îsâ (a.s.) in lisânından İseviyyet-in kendini tenzîhi, de vardır.

"benim için hak olmayan bir şeyi söylemek lâayık olamaz,"

Yukarıdaki Âyet-i Kerîme'nin bu bölümünde Îsâ (a.s.) sıfat Kûddisiyyet-i yönünden Hakk'ı idrak etmiş olduğundan ve kendiside zâten Rûh-ül Kûds-in zuhuru olduğundan bu mertebeyi de iyi bildiğinden kendini Allah-ü Teâlâ hazretlerini yanlış anlamaktan mecazî mânâ da tenzîh etmiştir.

(Tenzîh, teşbîh ve Tevhîd) hakkında daha geniş bilgi "bir zuhûrâtın düşündürdükleri" isimli kitabımızda mevcuttur, dileyen oradan inceleyebilir.)

*****

﴿١٤٣﴾ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ
 رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنُتَرِّينِي وَلَٰكِنِ انظُرْ
 إِلَى الْجِبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرِينِي فَلَمَّا
 تَحَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا
 أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

(Ve lemmâ câe Mûsâ limîkâtinâ ve kellemehu Rabb'ehu kâle Rabb'î erinî enzur ileyke kâle len terânî velâkininzur ilelcebeli feinistekarra mekânehü fesevfe terânî felemmâ tecellâ Rabbehü lilcebeli cealehu dekkan ve harra Mûsâ saika felemmâ efâka kâle sübhâneke tübtü ileyke ve ene evvlülmü'minîne)

7/ 143. "Ne zaman ki, Mûsâ bizim tayin ettiğimiz vakitte geldi ve Rabbi onunla konuştu, dedi ki: Ey Rabbim!. Bana varlığını göster sana bakayım. - Cenâb'ı Hakk da- buyurdu ki: Sen beni katiyyen göremezsın. Fakat dağa bir bak, eğer yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin. Hemen Rab'bi dağa tecelli edince onu parça, parça etti. Mûsâ da baygın bir halde düşüp kaldı. Vaktaki, ayıldı, dedi ki: Seni tenzih ederim, sana tövbe ettim ve ben imân edenlerin ilkiyim."

Yukarıda ki, Âyet-i Kerîmenin ifâdesiyle Mûsâ (a.s.) daha henüz tenzîh mertebesinde olduğundan Vechullah-ı görecek durumda olmadığı halde Cemâl-i ilâhiyye yi Kûdsiyyet-i itibariyle görmeyi diledi bu da mümkün olmadığından, Cenâb-ı Hakk'ta, kendisine (Lenterânî) sen beni bu anlayış ile kat'iyen göremessin dedi. Çünkü Cemâl-i İlâh-î Tenzîh'te değil teşbîh'te görülür. Bir bakıma tenzîh "Vacib-ül vücûd" olan hakk'ı

“mevcud-ül vücûd”un dışında lâtif olan gayb âleminde tefekkür etmektir ki; burada zâten görüş söz konusu değildir.

20/11. "Vaktaki, ateşin yanına geldi. Yâ Mûsâ!. Diye nida olundu."

İşte bu hadise de, cenâb-ı Hakk Mûsâ (a.s.) a ağaçtan ve ateş sûretinde “teşbîh” mertebesinde göründü fakat kendisi tenzîh’in o mertebesi ile kayıtlı olduğundan zuhurda olanı göremedi, zuhurdan geleni duydu. Duymak ise kulağın hususiyeti’dir. Kelâm ise dilin hususiyeti’dir, ancak kelâm, kelâm edenin bir sıfatı olduğundan oda zâtından ayrı olmadığından aynı zamanda kelâm da zatıyla beraber olduğundan oda orada, ancak teşbîh mertebesi itibariyle olduğundan bu hâli anlayamadı, ve tenzîh ederek lâtif ve bâtın âleminde ki hâli üzere görmeyi diledi bu da beşer gözüyle mümkün olmadığından, bu anlayışla sen beni kat’iyyen göremessin sözü ve anlayışına muhatap oldu. Halbuki Cenâb-ı Hakk zâten zâhir ve bâtın orada da idi ki onunla her iki mahalde de görüştü-konuştu.

Ancak bu anlayış tenzîh ve teşbih-i birleştirip tevhid eden ümmet-i Muhammed’in Âriflerine has bir anlayıştır ki, Vâcib-ül Vücûd-u her mertebesi ile idrak etmek ve yaşamaktır.

Gayemiz bu Âyet-i Kerîmelerin tamamını yorumlamak olmadığından sadece tenzîh ve kûdsiyyet ifade eden yerlerine temas etmekteyiz o yüzden özet olarak ele almaktayız.

*****

﴿٢٠٦﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِهِ
وَيَسْبِحُوْنَهُ وَلَهُ يَسْجُدُوْنَ ﴿سجده﴾

(İnnellezîne inde Rabb'ike lâ yestekbirûne an ibadetihi ve yüsebbihûnehu ve lehu yescüdüne)

7/206. **"Şüphesiz ki, Rab'bin katında bulunanlar ona ibâdet etmekten kibirlenmezler. Ve onu tesbîh ederler ve ancak onun için secdeye kapanırlar."**

Bilindiği gibi (Rabb'lık-Rubûbiyyet) "mürebbiye, eğitim," toplu olarak "Esmâ" mertebesini ifade eden isimlerdir. (Rabb'ike) ise (senin Rabb'in) demektir. Bu ise üç şekilde anlaşılır.

Birincisi: Rabb-ül erbâb, Rabb'ların Rabb-ı olan genel kullanışta (Allah) (c.c.) diye bilinen Hakk'tır.

İkincisi: Rabb'ül has, kişiyi genel mânâ da hükmü altında tutan Esmâ'ül Hüsnâdan olan bir isimdir. Bu ismin özellikleri o kişide daha çok zuhurda'dır. Ancak bütün isimler bütün kişilerde mevcuttur, "has" isim ise o kişiyi daha çok hükmü altında tutan isimdir. Ancak güzel bir İrfân-î eğitim ile "Rabb-ül has" tan "Rabb-ül erbâb'a yükselme imkân-ı vardır.

Üçüncüsü: Rabb'ül nefis veya Rabb'ül hayal, dir. Yâni kişinin kendi aklınca farkında olmadan zan ettiği ve kendi cüz-i aklınla hayal ve nefsinde kurguladığı ve kendinin var ettiği nefs-î Rabb-ıdır.

İşte Âyet-i Kerîmede bahsedilen, (Rabb'ike) "senin Rabb'in" hükmü, kişi yukarıda bahsedilen Rabb anlayışlarından hangi anlayışta ise o mertebenin hali içinde oluşan anlayışa göre olan Rabb'ıdır. Ve onun "indinde-yanında'dır" onunla birlikte dirler.

Yukarıda bahsedilen **"Rab'bin indin de- katında"** olanlar ise gerçek mânâ da Rubûbiyyet-Esmâ hakikatlerini idrâk etmiş kimselerdir. Yaptıkları ibâdetleri ile kibirlenmezler, çünkü daha evvelce

kendilerinde var olan isimleri kendilerine ait olduklarını zan ederlerken daha sonra anladılar ki bunların hepsi Hakk'a aittir, işte o yüzden kendilerinde bir benlik kalmadığından kibir edemediler. Çünkü kibir nefsin hâli "Kibriyâ" ise Hakk'ın hâli'dir.

"Ve onu tesbîh ederler." Burada ki, tesbîh, Mâseviyyet mertebesi itibâriyle rukû makamında olan tesbîh'tir. Devâmı ise İseviyyet mertebesi itibâriyle secde makâmında olan tesbîh'tir.

"onun için secdeye kapanırlar."

Bilindiği gibi namazın, "kıyam, İbrâhîmiyyet," "rukû, "Mûseviyyet," "secde, İseviyyet," ve "tahiyyat Muhammediyyet," olmak üzere dört ana kaidesi vardır. Bunlardan ilk üçü mertebeler sonuncusu, "tahiyyat" ise makamdır. Yâni makam-ı Muhammed-î, dir. Mertebeler geçici makam ise bâkî'dir. O makâm'a gelmek içinde o mertebelerden geçmek lâzımdır. İşte yukarıda bahsedilen (Rabb'larının katında tesbîh edip, sonra da secde ederler diye bahsedilen mertebeler namazlarımızın "rukû ve secde" mertebeleridir ki; zâten oralarda **(sübhâne rabbiyel azîm ve sübhâne rabbiyel â'lâ)** Tesbîhlerini söylemekteyiz. Çünkü bu mertebeler, rukû Mûseviyyet, secde İseviyyet, olmak üzere kûds-î tesbih mertebeleridir. Kıyam İbrâhîmiyyet, tahiyyet ise Muhammediyyet olmak üzere "zikir" mertebeleri'dir. İbrâhîmiyyet'ten, Muhammediyye ye geçiş yoludur. Ancak, namazda İbrâhîmiyyet mertebesi olan kıyamların sadece ilk rek'atlerine de (Sübhâneke) tenzîh ile başlanmaktadır.

*****

﴿١٠٨﴾ قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ
أَنَا وَمَنْ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ

(Kûl hezihî sebîlî ed'û ilellah-i alâ basîretin ve ene vemenittebeânî ve sûbhânellah-i ve mâ ene minel müşrikîne)

12/108. "**De ki: İşte benim yolum budur. Allah Teâlâ'ya açık bir delil ile dâvet ederim, ben de ve bana tâbi olanlar da. Ve Allah Teâlâ'yı tenzîh ederim ve ben müşriklerden değilim.**"

Bu Âyet-i Kerîme Efendimiz (s.a.v.) hakkındadır. "**benim yolum**" diye belirtilen, evvelâ "sîrât-ı müstakîm" daha sonra "sîrâtullah-Mî'râc" tır. Diğer yönü ile "Âdemiyyet hakikatinden, Muhammediyyet" hakikatine kadar olan mertebelerin tamamının yaşantılarıdır. "**açık bir delil**" zâten kendisidir. Âyet-el kübrâ, Habîb, ve (bana bakan Hakk'ı görür) hadîsiyle, zâten kendisi gerçekten en açık delildir. "**Allah Teâlâ'yı tenzîh ederim**" Onun tenzîh-i "tenzîh-i kadîm" "tenzîh-i mutlak" tır, Zât-ı mutlak-ı Ahadiyyet mertebesi itibariyle bütün zuhurkardan tezîh etmektir çünkü o mertebede zâten zuhur yoktur, İşte aslında gerçek tenzîh mertebesi burasıdır diğer tenzîh mertebeleri ise buldukları mertebenin tenzîh-i üzere olan tenzîhler'dir." **ben müşriklerden değilim.**" Bütün mertebeleri kendinde toplayıp tevhîd ettiğinden âlemde hiçbir gayrı kalmadığından gerçek mânâ da (1) e ulaşmış olduğundan ve bünyesinde (Ulûhiyyet. Risâlet ve abdiyyet) mertebelerini de cem etmiş olduğundan zâten şirk hükmü kendiliğinden düşmüş olmaktadır. zâten şirk diye bir şey o mertebesi itibariyle de söz konusu değildir.

*****

﴿١٣﴾ وَيَسْبِحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ حِيفَتِهِ

(Ve yüsebbihurragdü bihamdihî vel melâiketü min hıfetihi.....)

13/13. "Ve **gök gürlemesi Allah'ı hamd ile, melekler de onun korkusundan tesbihte bulunurlar...."**

Yeri gelmişken (Vâhy ve Cebrâil) isimli kitabımızdan, melekler hakkında kısa bir bilgi verelim.

*****

Melâike - i Kirâm

Mutlak vücûdun hakikat-i insâniyye mertebesinden tenezzülü yine o mertebede sabit olan **sıfat** kudretinin zuhuru ile mümkündür. Zîrâ vücûdda kudret ve kuvvet olmayınca irade ettiği bir şeyin icadı mümkün olmaz.

Allah Teâlâ Hazretleri "**zül-kuvveti'l metiyn**"dir ve kudret diğer sıfatlar gibi "**vücûd-u hakiki**"nin vasıflarından bir vasıf olması yönüyle zâtının gayrı değildir.

Fiiller, kuvvet ile meydana geleceğinden, ef'âli ilâhiyye dahi Melâike-i kirâm ile zâhir olur.

Kuvvet-i İlâhiyyenin ismi enbiya aleyhisselâmın lisânında "**melâike**"dir. Zira "**melek**" kuvvet ve şiddet mânâsı-nadır.

Melâike **iki** kısımdır : Birisi, tabii; diğeri unsûri'dir.

- Birincisi, "Melâike-i tabi'yyun" (anasır) maddenin bulunmadığı fezada tabii sûretlerden meydana gelen "**ervâh-ı ûlvîyye**"dir. Bunlar fezada var olduklarından, maddeden meydana gelen cisimler

ile ilgileri yoktur, bu sebepten onlar "**Âdem**"e secde ile emir olunmadılar.

- İkincisi, "**melâike-i unsûriyyûn**"dur. Bunlar **anasır**'a mensub olan "**ervah**"tır; Âdem'e secde ve itaat ile mükelleftirler.

Melâike-i kirâm, ihtiyar sahibi olmayıp, o kuvanın sahibi olan "**Zât-ı Ulûhiyyet**"in iradesine tabidirler.

Nitekim insân vücûdundaki kuvvetler insânın iradesine tabidir. İnsân iradesini bir şeye yöneltince kuvveti o şeye yönelir asla ihtilaf etmez.

"**Melâike-i unsûriyyûn**", sonsuz kesif âlemlerin tedbirine me'murdurlar. Bunların adedi, sayıya, hesaba gelmez.

Melâike, his ve şehadet âleminde kesif şahıslar gibi görünmezler, zira rûh'turlar. Âlem-i hayâlde muhtelif sûretlere bürünerek görünürler. Bu görünüşleri görenin hali ve itikadi ile ilgilidir. (Hz. Cibril'in Cenâb-ı Meryem'e ve diğer melâike-i kiramın Lût (a.s.) ve sâir enbiyaya ve evliyaya ve sülehâya temessülleri gibi.)

Melâike'nin tasarruf ciheti, kanatlara benzetilmiştir. Bu kuvvetlerin (melek) semavat ve arzda türlü türlü sonsuz tesirleri vardır.

"**Vücûd-u mutlak**"ın muhtelif mertebe ve tavırlarındaki tedbirler bu kuvvetler vasıtasıyladır. Bunlara ulûhiyyet cihetinden her bir mertebeye ve her bir tavra gönderilirler.

Yani bazıları enbiyaya vâhy ile, bazıları evliyaya ilham ile ve diğer insânlardan her birine, hayvanlara,

bitkilere ve madenlere, bütün eşyaya muhtelif sonsuz emirlerin düzenlenme ve tedbirleri için gönderilirler.

Herhangi bir meleğin kendisinden müteessir olan şeye bir tesir ile ulaşması onun "**kanadı**"dır. Binaenaleyh her bir tesir yönü bir "**kanad**" olmuş olur. "**Melâikenin kanad**"ları yani tesir yönleri adet ile sınırlı değildir. Onların te'sirâtı çok yönlü olduğundan kanadlarının sayılması mümkün değildir.

Onun için (s.a.v.) efendimiz mi'rac gecesi Cebraîl (a.s.)'i **altıyüz kanadlı** olarak müşahade etmiştir. Maksatları, tesirat yönlerinin çokluğuna işaret etmek olmuştur.

"**Ulûhiyyet**"in "**âlem-i anasır**"ı muhit olan (saran) dört külli kuvveti vardır, ki onlara **şariat** lisanında "Cebraîl", "Mikâil", "İsrâfil" ve "Azrâil" (a.s.) diye isimlendirilir. Bunlara tabi olan melâikenin haddi hesabı yoktur.

Füsûs-ül Hikem Muhyiddîn-i Arabî-A.A.Konuk, cilt (1) Mukaddime s.27. Sadeleştirilerek özet. T.B.

*****

Bu kısa bilgiden sonra yolumuza devam edelim.

(Ve yüsebbihurragdü bihamdihî vel melâiketü min hıfetihi.....)

13/13. "Ve gök gürlemesi Allah'ı hamd ile, melekler de onun korkusundan tesbihte bulunurlar...."

Âyet-i Kerîmeyi kendi yazılış sırasına göre okumaya çalışırsak, şöyle ifade etmemiz gerekecektir.

(Ve gök gürlemesi tesbîh ediyor. Onun hamdı ile ve melekler de onun korkusundan.)

Gök gürültüsü nedir.?

(Gök gürültüsü, şimşek çakmasının peşinden hızla yer değiştiren havanın hareketinden meydana gelen sestir. Yıldırım meydana getiren çok kuvvetli elektrik akımı, kısa süre içinde çevresinde ki, havayı şiddetle ısıtır. Bu ısınma sonucu çok ani bir şekilde genleşen hava hızla daha soğuk havanın bulunduğu yerlere dalar. İşte havanın bu hareketinin meydana getirdiği dalga, gök gürlemesini veya gök gürültüsünü hasil eder.)

İnternet'ten alınan bu bilgide görüldüğü gibi bütün gök gürültüsü oluşumlarının sırayla tabii bir seyr içerisinde kendi kendilerine oluyormuş gibi anlatılmaktadır. Halbuki Âyet-i Kerîme bu gürlemenin bir tesbîh olduğunu açık olarak ifade etmektedir, Tesbîh ise zât-ı mutlağın kûdsiyyeti ni tasdik etmektedir. Daha yukarıda

"Melâike-i unsûriyyûn", sonsuz kesif âlemlerin tedbirine me'murdurlar. Bunların adedi, sayıya, hesaba gelmez. Diye ifade edilmişti.

İşte bu âlemde nasıl bir oluşum olursa olsun bu **"Melâike-i unsûriyyûn"**, un tesiriyle olmaktadır. Bunlar da Hakk'ın kudret sıfatının faâl zuhurlarıdır. Takdîri İlâh-î Rezzak sıfatının gereği olarak rahmetini indirecek mahallin üzerine daha evvelce kesif olan su, Hayat kaynağını arzdan, güneş ısı tesiriyle lâtifleştirip hafifletince buhar olarak yukarıya çıkmaya başlarlar yoğunlaşınca bulut ismini alırlar, ve rüzgârın tesiriyle arzın neresine gönderilecekler ise o istikamete doğru sürülürler. İndirilecek yere gelince yukarıda bahsedildiği şekilde o yörelere gök gürültüleriyle birlikte yağmurlar da yağmaya başlamış olurlar. İşte bunların hepsi tabiat üstünde müessir-tesirli olan, **"Melâike-i unsûriyyûn"**, un tesiri ve sevkiyle olur ki, buda bir İlâh-î takdirdir. İşte bu âlemi şهادetin cüzlerinden olan su, hava, ateş muhtelif evrelerden geçerek meydana gelen gök

gürültüsünün de her varlıkta olduğu gibi bu bütünün içinde, bütünden ayrı olmayarak, kendine ait bir kimliği vardır. İşte bu kimliği bizler, aslının farkında olmadan (gök gürültüsü) diye basitçe tabiat olayı olarak ifade ederiz. Alında o, gök gürültüsü olarak kulaklarımızda yankılanan o mertebelerin kendisini meydana getireni, "kûds-î tesbîh" etmesinden ve övmesinden "Hamd"ın dan başka bir şey değildir. Ayrıca meydana gelen bütün bu oluşum ve dönüşümlerin meydana çıktığı mahallerde o varlıkların fitrî ibadetleri'dir. Bu âlemde Hakk'a ibâdet etmeyen hiçbir zuhur mahalli yoktur. Ancak her varlığın ibâdeti kendi fitri yapısı istikametine göredir. İşte bu yüzden Melâike-i Kirâm'ın bir vasfı "kuvvet" bir vasfı da "şiddettir." Kuvvet her türlü işte gerektiği kıvamda kullanılır, şiddet ise daha çok "güç" gerektiren yerlerde kullanılır. Yıldırım düşmesi ve gök gürültüsünden sonra meydana gelen ölüm, yangın ve sel baskınları melâike-i kirâm-ın şiddetli güç kullanmasındandır. Aslında bu söz dahi bizim şartlanmış anlayışımıza göredir. Melâike-i kirâm bunları yapmakta hiç zorlanmaz çünkü fitr-î hâlleridir.

Melâike-i kirâm bazı hallerde yaptıkları bu şiddetli uygulamalar neticesinde insanlara gelebilecek zararın neticesinden de korkarlar. İşte bütün bunlar gök gürültüsü ve Melâik-i kirâmın "tesbîh'leri ve korkuları" dır, diyebiliriz. Allah-u a'lem.

*****

﴿٩٨﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿٩٨﴾

(Fesebbih bihamdi rabbike ve kün minessâcidîne)

15/98. **"Sen hemen Rab'bini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol."**

Yukarıda belirtilen Âyet-i kerimeyi çok iyi, berrak-irfâniyyetli bir akıl, ve muhabbetli bir gönül, ile incelememiz gerekmektedir.

Mealde belirtilen yorum, genele açık ve herkesin anlayabileceği şekilde olan şeriat mertebesi itibariyle. yapılan yorumdur. Biz bu yorumu biraz daha değişik yönleriyle ele almaya çalışacağız, İnşallah.

(Fesebbih) Bu kelime "Tesbîh et" mânâsına emir'dir. Genelde tavsiye yönlü kullanılır. Ancak aslında emir'dir. O halde bu emri alan kimsenin sorması lâzım gelecektir. "Nasıl"? diye, cevabı, **"bihamdi"** yani "hamd ile" olmaktadır. O halde yine sorulacaktır, nasıl bir hamd ile,? diye. Cevabı **"rabbike"** Yâni, (senin rabb'ının hamdı ile) olarak gelmektedir. Daha sonra **"ve kün"** "ve ol" emri, gelmektedir. Yine sorulacaktır, "ne olayım"? cevabı, **"minessâcidîne"** yâni, "secde ehli olanlardan ol" diye gelmektedir. Görüldüğü gibi Âyet-i Kerîmenin tamamı emirdir. Bu emri alan zuhur mahallerinin hepsi kendi mertebeleri itibariyle fitreten bu emirlere uymaktadırlar, uymamaları mümkün değildir ancak bunları anlamak bir irfaniyyet ve yaşam işidir. Cenâb-ı Hakkın "ol" deyipte olmayan bir şeyi söz konusu değildir.

Şimdi, Âyet-i Kerimeyi bu anlayış içinde yeniden özetle incelemeye çalışalım. Yukarıda bahsedildiği üzere mealen yeniden düzenlersek.

"senin rabb'ı nın hamdıyla tesbih ettikten sonra secde ehli olanlardan ol."

Şekliyle anlamamız gerekecektir. O halde önümüze bir çok husus çıkmaktadır.

- (1) Senin rabb'ın, ne demektir.?
- (2) Hamd gerçek mânâda nedir.?

(3) Hitap, bu Âyet-i kerimeyi okuyan kimseye ve onun mertebesine, uygun olduğuna göre ise, okuyanın, bulunduğu mertebesinin, "rabb'î nin hamdı" nasıldır.?

(4) Secde ve "secde" ehli ne demektir.? Niçin "rükû" ehli denmemiştir.

İşte bu veya diğer Âyet-i kerimelerde bildirilen hususları kendi ifadeleri yönüyle incelemeyi isek, o zaman sadece zâhirî "meal" yönüyle hiçbir tefekkür yürütmeden okuyup geçmiş oluruz. Bu da çok güzeldir ama Âyet-i kerîme'leri Ulûhiyyet-in işaretleri olarak bilir ve o anlayışla bakarsak o zaman Rabb'î mızı daha burada iken müşahede etmiş oluruz. Çünkü zâten kendi ifadesiyle bizimle beraberdir. Ancak biz ise, nefsimizle beraber olduğumuzdan, onunla yaşadığımızın farkında değiliz. Şimdi yukarıda bahsedildiği üzere Âyet-i Kerîmeyi, sırayla tekrar incelemeye çalışalım.

(1) Senin rabb'ın, ne demektir.?

Yukarıda da bahsedildiği üzere "Rabb" anlayışının üç türlü olduğu bildirilmiş idi. Tekrar hatırlayalım.

Bilindiği gibi (Rabb'lık-Rubûbiyyet) "mürebbiye, eğitim," toplu olarak "Esmâ" mertebesini ifade eden isimlerdir. (Rabb'ike) ise (senin Rabb'in) demektir. Bu ise üç şekilde anlaşılır.

Birincisi: Rabb-ül erbâb, Rabb'ların Rabb-ı olan genel kullanışta (Allah) (c.c.) diye bilinen Hakk'tır.

İkincisi: Rabb'ül has, kişiyi genel mânâ da hükmü altında tutan Esmâ'ül Hüsnâdan olan bir isimdir. Bu ismin özellikleri o kişide daha çok zuhurda'dır. Ancak bütün isimler bütün kişilerde mevcuttur, "has" isim ise o kişiyi daha çok hükmü altında tutan isimdir. Ancak güzel bir İrfân-î eğitim ile "Rabb-ül has" tan "Rabb-ül erbâb'a yükselme imkân-ı vardır.

Üçüncüsü: Rabb'ül nefis veya Rabb'ül hayal, dir. Yâni kişinin kendi aklınca farkında olmadan zan ettiği ve kendi cüz-i aklınla hayal ve nefsinde kurguladığı ve kendinin var ettiği nefs-î Rabb-ıdır.

İşte Âyet-i Kerîme'de bahsedilen, (Rabb'ike) "senin Rabb'in" hükmü, kişinin, yukarıda bahsedilen Rabb anlayışlarından ikincisi olan "Rabb-ül has" tır.

İşte ancak bu anlayıştan sonra, "**senin rabb'ı nın hamdıyla tesbih et**" hükmü faaliyete geçebilecek ve burada ki "tesbihat" ancak o zaman hakkıyla gerçekleşmiş olacaktır.

(2) Hamd gerçek mânâda nedir.?

Genelde hamd, teşekkür ve övgü anlamında kullanılır. Ancak gerçek mâhiyyet-i çok daha başkadır. Hakikatte ise hamd-ı Ancak Allah (c.c.) yapar kulun beşer yönü bundan âcizdir. İşte o yüzden, (Elhamdülillâh) "hamd Allah-a mahsustur.)

Hamd-ın sekiz mertebesi (salât-namaz) isimli kitabımızda, daha değişik diğer yönüyle de, (13 ve hakikat-i İlâhiye) isimli kitabımızın son bölümlerinde bahsedilmiştir, dileyenler oralara bakabilirler.

(3) Hitap, bu Âyet-i kerimeyi okuyan kimseye ve onun mertebesine, uygun olduğuna göre ise, okuyanın, bulunduğu mertebesinin, "rabb'ı nın hamdı" nasıldır.?

O halde bu mertebenin hakikatlerinin iyi anlaşılması ve kısmen'de olsa kendini ağırlıklı üzerinde tesiri olan "ismi- esmâ" sını idrak etmesi gerekecektir. Daha sonra bu esmânın kendi faaliyeti itibarıyla hamdini yâni övgüsünü öğrenip onun hamdıyla-övgüsüyle hamdetmeye başlaması lâzım gelecektir.

“sonra secde ehli olanlardan ol.”

(4) Secde ve “secde” ehli ne demektir.? Niçin “rükû” ehli denmemiştir.

O halde secde ehli olmanın yolu rabb’ı nın hamdiyle hamdetmekten geçmekte’dir. Bilindiği gibi secde de Fenâ fillâh-İseviyyet mertebesi olduğundan bu merteye de kûdsiyyet üzere olduğundan burada da tesbîh hükmü geçerlidir. Bu mevzuu da bu kadarla özet olarak yeterli görüp yolumuza devam eldim.

*****

﴿۱﴾ آتَىٰ أَمْرَ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ
عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿۲﴾

(Etâ emrullah-i testagcilühu sübhânehu ve teâlâ âmmâ yüşriküne)

16/1. ***"Allah Teâlâ'nın emri geldi, artık onu acele istemeyiniz, -Hak Tealâ onların ortak koştukları şeylerden uzak ve çok yücedir."* (Sübhân)dır.**

Bura da ***"emri geldi,"*** den murat, tefsirlerde de ifâde edildiği gibi, kıyamet olduğu belirtilmektedir ve bu hususta bir çok bilgi vardır dileyenler araştırabilirler.

Bilindiği gibi Mûseviyyet ve İseviyyet mertebelerinin hafta günleri (altı) dır. Muhammediyyet mertebesinin ise (yedi) dir. Çünkü! Altı gün-kün, veya tecellî de âlemler oluşmuş, yedinci günün sonunda bozulacaktır. Çünkü bu âlem'in aslî unsuru (kevn ve fesat) yâni "olma ve bozulma"dır. Altı gün-kün de oluşan bu âlem yedinci günde bozulacaktır. Âdem-in yer

yüzünde görünmesi, kıyamet âlâmeti, Hazret-i Rasûlullah'a risâletin gelmesi ise, kıyâmetin başlamasıdır. O günden beri kıyamet süresi (Sûresi) okunmaya ve yaşanmaya başlamıştır şu anlar dahi bizler, kıyametin içinde yaşamaktayız işte bu yüzden âhır zaman ümmetiyiz.

"emri geldi," Bu emir risâlet hükmünün içinde bulunan kıyametin başlangıç emridir. Ve daha o zaman gelmiştir Âyet-i Kerîme bunu açık olarak ifâde etmektedir, daha sonra oluşacak diğer büyük âlâmetler, yer sarsıntıları ise kıyametin son kapanışı olacaktır.

"onu acele istemeyiniz," Henüz daha vaktiniz varken onu acele istemeyiniz. Diye daha o günden tavsiye de bulunulmuştur. Çünkü tanınan bu süre çok değerlidir.

"ortak koştukları şeyler" Bilindiği gibi "şey'iyet" zuhura gelmiş olan varlıklara verilen toplu isimdir çoğulu eşyadır. Kim ki, bu eşya ismiyle zâhiren mahlûk hükmü ile bilinen bu varlık zuhurlarından her hangi birine muhabbet besler ve o muhabbeti Hakk muhabbetinin üstüne çıkmış olur ise farkında olmadan o nesne ile Hakk'a şirk koşmuş olur. Ancak bu varlıkta Hakk'ın zuhurundan başka bir şeyin olmadığını idrak etmiş bir irfan ehline göre ise şirk olmaz.

"şeylerden uzak ve çok yücedir." (Sübhân)dır.

Kıyâmet ve şirk gibi şeyler, bu dünya âlemine göredir. Esmâ ve sıfat âlemlerinde bunlardan söz edilmez işte bu yüzden de burada Hakk Teâlâ'ya bunlardan tenzîh vardır. **(Sübhâne'hû)** Görüldüğü gibi Sübhân **(Hû)** ya bağlanmıştır. **(Hû)** ise "ismi â'zam" dır, ayrıca **(Hû)** iki türlüdür, biri gerçek mânâ da bâtın-ı ve mutlak tenzîh'te olan yönüdür diğeri ise zuhur ve tecelliye dönük yönüdür. Bu ise teşbîh tarafıdır. Her iki

şekilde de "Sübhân-münezzeh" tir. **(Hû)** "hüvviyyet-i mutlaka-mutlak ilâh-î hüvviyyet" tir. Ve bütün bu âlemlerde ne varsa hepsini kendine ve fitratına göre de bir hüvviyyet-i vardır hâl böyle olunca bütün varlıkta, bir hüvviyyet-i ilâh-î, birde hüvviyyet-i zuhur-î olmak üzere iki hüvviyyet-i vardır işte bu yüzden, yazıda cümle arasında geçen (h) (ه) harfinin biri İlâh-î ve diğeri zuhûr-î olmak üzere iki gözü vardır. Allah isminin sonundaki (h) harfi ise tek gözlüdür (ه) çünkü orada daha henüz zuhur olmadığına sadece tek olan hüvviyyet-i mutlaka vardır.

(هو) (hû) yazıda satır aralarında ve sonlarda genelde uzatma işareti olan "ve" (vav) (و) harfiyle yazılmaktadır. Bu ise iki yönlü hûu arasında geçit-berzâh'tır. Türkçe de, de (ve) bağlaç olarak kullanılmaktadır. İşte her zuhur mertebesinde, hüvviyyet-i ilâh-î, den olacak her hangi bir hüvviyyet-i zuhûr-î ye intikâl bu (vav-ve) ile meydana gelmektedir.

İşte bizlerde daha bu günden kıyamet hakikatlerini idrak eder de gereğini yerine getirirsek, ilmî mânâ da kıyam etmiş oluruz. Yâni gafletten uyanıklığa geçip yatay yaşamaktan dikey yaşamaya geçmiş kıyametimizi şimdiden koparmış oluruz. O zaman gelecek kıyamet bizde varlığımızdan bir şey bulamayacağı için hiç tesiri olmayacaktır. Ve bu yüzden de zuhur hüvviyyetimizden İlâh-î hüvviyyetimize daha burada iken yol bulanlardan olacağımız için aynı zamanda İlâh-î hüvviyyetimizle de yaşayacağımızdan hüvviyyetimizde Allah ismindeki tek (hûu) ya dönüşecektir. Bu hususu da burada şimdilik bu kadarla yetinip yolumuza devam edelim İnşallah.

﴿١﴾ سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ
لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١٥﴾

(Sübhanellezi esrâ biabdih-î leylen minelmescidil harâmi ilelmescidilaksallezî bareknâ havlehu linüriyehu min âyâtinâ innehü hüvessemîul basîru)

17/1. **"Noksan sıfatlardan münezzehtir o -kudret sahibi yaratıcı-ki , kulunu bir gece Mescid-il Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid'il Aksâ'ya yürüttü. Tâ ki, ona âyetlerimizden bir kısmını gösterelim. şüphe yok ki, ancak o "ezelî yaratıcı- dır her şeyi işiten gören."**

Âyet-i Kerîmenin burada ki, mealide, genel anlayış itibariyledir. İş'âr-î-işaret yorumu ise daha başkadır. Yeri olmadığı için özetle birkaç hususuna bakıp yolumuza devam edeceğiz.

Hepsini olduğu gibi bu, Âyet-i Kerîmeyi de iyi anlayabilmemiz için tekrar, tekrar okumamız gerekmektedir. O zaman göreceğimiz şu olacaktır.

Âyet-i Kerîmenin bir başka dilden anlatıldığıdır. **"çevresini mübarek kıldığımız" ve "âyetlerimizden bir kısmını gösterelim."** Bölümleri sadece anlatılan dile aittir. (Biz mübarek kıldık ve gösterelim) demektir. Burada anlatan makam, kendinden biz diye bahsetmektedir. Âyet-i Kerîmenin diğer tarafları ise, tarifile anlatımdır. Bu anlayış içinde tekrar okursak bu inceliği anlamış ve içinde üç makamın bulunduğunu fark etmiş olacağız. Bu üç makamdan.

Birincisi: Hâdiseye hâkim olan ve anlatan **(Ahadiyyet)** mertebesi'dir.

İkincisi: ânlatılan **(Ulûhiyyet)** mertebesi'dir.

Üçüncüsü: İse, faal olan **(Risâlet)** mertebesi'dir.

Bütün bunların anlatıldığı muhatabı olan **(dördüncü)** bir mertebe daha vardır ki, o da **(abdiyyet)** mertebesi'dir.

"Noksan sıfatlardan münezzehtir o -kudret sahibi yaratıcı-ki,"(zuhur edici)

Görüldüğü gibi burada **(Ahadiyyet)** tenzîh mertebesinden **(Ulûhiyyet)** mertebesi anlatılmaktadır. Ve hâdis bu üç mertebenin arasında geçmektedir.

"kulunu bir gece Mescid-il Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid'il Aksâ'ya yürüttü."

Ulûhiyyet mertebesi, risâlet mertebesini, birlikte gecenin bir vaktinde **"Mescid-il Haram'dan,"** zat mertebesinden mübârek kılınan, esmâ ve sıfat mertebesi olan, **"Mescid'il Aksâ'ya yürüttü."**

"âyetlerimizden bir kısmını gösterelim."

Buradaki Âyetler yukarıda hakikatleri itibariyle bahsedilen dört mertebenin İlâh-î işaretleridir. Buradaki **(esrâ)** "gece yürümesi" sıratullah-gök yolculuğudur. **(isr)** ise sırat-ı müstakîm, yerdeki yolculuktur. **"o her şeyi işiten gören'dir."** Zâhiren bu hadise de de her şeyi gören işiten'dir. Bâtinen de her şeyi işiten ve gören'dir. Ancak yaşanarak idrak edilecek bu hususu da burada bırakıp idraklerinize sunarak yolumuza devam edelim.

*****

﴿٤٣﴾ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾

(Sübhanehu ve teâlâ ammâ yekûlüne ûlûvven kebîrâ)

17/43. "O -Yüce Allah- onların dediklerinden çok **münezzehtir, uludur. Ve son derece yücedir, büyüktür.**"

Onların hayallerinde var edip zan ettiklerinden münezehtir.

*****

﴿٤٤﴾ تَسْبِيحٌ لَّهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ
وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ
تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾

(Tüsebbihu lehüsemâvâtüsseb-u vel'erdu ve men fihinne ve in min şey'in illâ yüsebbihû bi hamdihi ve lâkin lâ tefkahüne tesbîhahüm innehû kâne halîmen gafurâ)

17/44. "Onu yedi gök ve yer, ve onlarda bulunanlar tesbih ederler ve hiç bir şey yoktur ki, illâ onu hamd ile tesbîh'te bulunur. Fakat siz onların tesbîhlerini anlayamazsınız. şüphe yok ki, o halimdir, bağışlayıcıdır."

Selamunaleyküm,

Terzibabacığım, Ayetler bir yerde grup halinde vardı.

Size geleceği için bu kadarıyla iktifa ettik. Hadisler de farklı olanlar olabilir. Ekte de gönderiyoruz... Açılmazsa diye buraya da ekledik...

Hadisler
Peygamber efendimiz buyururlar:

"Cenâb-ı Hakk'ı öyle çok zikredin ki görenler sizi mecnûn sansınlar. "
Hadis İbni Mâce

Kalben Cenâb-ı Hakk'ı zikretmek ise, hased, riyâ, kibir gibi kalp hastalıklarını izâle etmesi bakımından şifânın tâ kendisidir.
Hadis, Münavi Künuzu'l Hakâik

Yine Rasûlullah sallallâhu aleyhi vesellem zikir hakkında:
"Korkunç bir şey gördüğünüzde istiğfâra, zikrullâha ve niyâza müdâvim olup Allah'a ilticâ ediniz" buyurur.
Hadis, Buharî

Ebû Sâide'l- Hudrî'den gelen bir rivâyette Allah Rasûlü birgün halka teşkil etmiş bulunan bir topluluğun yanına vardı. Onlara niçin böyle oturduklarını sordu? Onlar da: "Kendilerine başta İslâm olmak üzere pek çok nimetler veren Allah'ı zikretmek için bir araya geldiklerini anlattılar." Peygamberimiz tekrar: "Siz gerçekten sadece Allah'ı zikretmek üzere mi toplandınız?" diye sorunca sahâbîler: "Vallâhi sadece bu maksadla bir araya geldik" diye yemîn ettiler. Bunun üzerine Hz.

Peygamber aleyhissalâtu vesselâm: "Sizi itham ettiğim için üstelemedim. Cebrail bana: Allah'ın sizinle meleklerine iftihar ettiğini haber verince ben de sizin ne ile meşgul olduğunuzu tam olarak anlatmak istedim" buyurdu.
Hadis Müslim

Hz. Peygamber sallallâhu aleyhi vesellem efendimiz buyuruyorlar ki: "Cenâb-ı Allah, kendisini çok zikreden kimseyi sever."
Hadis Suyutî, El-Câmiu's-Sagîr
Said bin Cübeyr (r.a) dan rivâyet olunmuştur ki Rasûlullah'a evliyaullahın kimler olduğu sorulmuş O'da şöyle buyurmuştur: "Onlar öyle kimselerdir ki, görüldüklerinde Allah zikr olunur (yâd olunur)."
Hadis, İbni Mace
Başka bir rivâyette ise, "Görüldüklerinde Allah hatıra gelir."
Hadis Süyuti, ed-Dürrül-mensûr

Nitekim Ömer bin Hattab (r.a)'dan rivâyet olunmuştur ki Rasûlullah sallallâhu aleyhi vesellem şöyle buyurmuştur. "Allah`ın kullarından öyle insanlar vardır ki enbiyâ değiller, şehid de değiller, fakat kıyamet gününde Allah katındaki makamlarından dolayı onlara nebîler ve şehidler imrenerek bakacaklardır". Ashâb-ı Kirâm: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bunlar kimler ve ne gibi hayırlı ameller yapmışlardır? Bize bildir ve biz de onlara sevgi ve yakınlık gösterelim" dediler. Rasûlullah: "Bunlar bir kavimdir ki aralarında ne akrabalık ne ticaret olmaksızın Allah'ın nuru ile nurlanıp Allah rızası için birbirlerini severler. Vallahi yüzleri bir nur ve kendileri de nurdan birer minber üzerindedirler. İnsanlar korktukları zaman bunlar korkmazlar, insanlar mahzun oldukları zaman bunlar hüzünlenmezler" buyurdu.

Hadis, Hakim el-Müstedrek

وَسَلَّمَ عَلَيْهِ اللَّهُ صَلَّى النَّبِيُّ نَأُ. عَنْهُ اللَّهُ رَضِيَ كَسُومِ يَبَأُ نَعُو
مَثَلُ فِيهِ اللَّهُ يَذْكُرُ كَيَذَلَا وَالْبَيْتِ فِيهِ اللَّهُ يَذْكُرُ يَذَلَا الْبَيْتِ مَثَلُ: قَالَ
وَالْمَيْتِ الْحَيِّ

"Ebû Musâ (radiyallâhu anh) anlatıyor: Rasûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "İçerisinde Allah zikredilen evlerin misali ile içerisinde Allah zikredilmeyen evlerin misâli, diri ile ölü'nün misali gibidir." buyurur.

Hadis, Buharî, Müslim

Peygamberimizin açıkladıklarına göre şânı Yüce Allah "Ben, ku-lumun zannı indindeyim. Hakkında, inancına göre işlem yaparım. Kulum, beni zikrettiği zaman, ben onun yanındayım. Eğer o, beni, kendi nefsinde zikrederse, ben de onu, kendi nefsimde zikrederim. Eğer o beni bir topluluk içinde zikrederse, ben de onu, içinde zikret-tiği topluluktan daha hayırlı olan bir topluluk içinde zikrederim.

O bana, bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım! O bana, bir arşın yaklaşırsa ben ona bir kulaç yaklaşırım! O, bana, yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim!" buyurmaktadır.

Hadis, Buharî, Müslim

Peygamberimiz: "Size, hayırlı olanlarınızı haber vereyim mi?" diye sordu. "Evet! Yâ Rasûlallah! Haber ver!" dediler.

Peygamberimiz: "Sizin hayırlı olanlarınız, onlardır ki, kendileri görüldükleri zaman, şânı yüce Allah, hatırlanır!" buyurdu.

Ahmed b. Hanbel, Müsned

"Amellerinizin en hayırlısını ve Rabbiniz katında en temizini ve derecelerinizi en çok yükseltene ve sizin için

altın, gümüş vermeniz-den ve düşmanınızla sabahleyin karşılaşp boyunlarını vurmanızdan ve onların da sizin boyunlarınızı vurmasından daha hayırlı olanını haber vereyim mi?" diye sordu. "Evet! Yâ Rasûlallah! Haber ver!' dediler. Peygamberimiz: "Şânı yüce Allah'ı zikretmektir!" bu-yurdu."
Hadis, Ahmed Bin Hanbel, Müsned; Tirmizî

Sahabe-i kiramdan biri Peygamberimize: "Ya Rasûlallah hangi ci-hadın ecri daha büyüktür? diye sordu. Peygamberimiz "Şânı yüce Allah'ı en çok zikredenlerinki!" buyurdu. "Hangi oruçların ecri daha büyüktür?" diye sordu. Peygamberimiz "Şânı yüce Allah'ı en çok zikredenlerinki!" buyurdu. Bundan sonra namaz kılanlar, zekât ve-renler, hacca gidenler ve sadaka verenler için de aynı soruyu sordu. Peygamberimiz de bunların hepsine "Şânı yüce Allah'ı en çok zikre-denlerinki!" buyurdu. Bunun üzerine Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer'e "Yâ Ebâ Hafs! Hayrın tümünü Allah'ı zikredenler, alıp gitti!" dedi. Peygamberimiz "Evet" buyurdu."
Hadis, Ahmed Bin Hanbel, Müsned

Ebû Saidü'l-Hudrî der ki: "Yâ Rasûlallah! Kıyamet günü, Allah katında derecesi en üstün olan kullar hangileridir?" diye sordum. Rasûlullah aleyhisselâm: "Allah'ı çok zikredenler!" buyurdu. "Yâ Rasûlallah! Onlar, Allah yolunda savaşıp gaziden de mi üstündür-ler?" diye sordum. Rasûlullah aleyhisselâm "Kılıcını, kırılıncaya ve kana boyanıncaya kadar kâfirlere ve müşriklere çalsa da Allah'ı çok zikredenler derece bakımından ondan daha üstündür!" buyurdu.
Hadis, Tirmizî, Ahmed Bin Hanbel

Bir hadis-i şerife göre: "Bir cemaat, bir mecliste oturur da şânı yüce Allah'ı zikretmeden ve Peygamber aleyhisselâtü vesselâm'a sa-lavat getirmeden dağılırlarsa, kıyamet günü, bu meclisleri onlara hasret ve nedametten başka bir şey olmayacaktır! Allah onlara, bu yüzden isterse azap eder, isterse bağışlar."
Hadis, Tirmizî, Sünen

Cabir bin Abdullah'ın, Peygamberimizden rivayetine göre "Zik-rin efdal ve üstünü (Lâ ilâhe illallah), duanın ekmele ve üstünü de (Elhamdü lillahdır)."

Hadis, Tirmizî, Sünen

"İki kelime vardır ki dilde hafif, terazide ağırdır ve Rahman olan Allah' a pek sevgilidir. Onlar "Subhanallahi ve bihamdihi, subhanallahil azim"dir."
Hadis, Sahihi Müslim

"Her kim sabaha eriştiği, akşama eriştiği sırada yüz kere "Subhanallahi ve bihamdihi" derse kıyamet günü, hiçbir kimse onun okuduğu duadan üstününü getiremez. Ancak, onun söylediği bu dua kadar söylemiş olan veya ondan daha fazlasını söylemiş bulunan kimse müstesnadır." buyurmuştur.
Hadis, Sahihi Müslim

Peygamberimizin açıkladıklarına göre şânı Yüce Allah "Ben, kulumun zannı indindeyim. Hakkında, inancına göre işlem yaparım. Kulum, beni zikrettiği zaman, ben onun yanındayım. Eğer o, beni, kendi nefsinde zikrederse, ben de onu, kendi nefsimde zikrederim. Eğer o beni bir topluluk içinde zikrederse, ben de onu, içinde zikrettiği topluluktan daha hayırlı olan bir topluluk içinde zikrederim.

O, bana, bir karış yaklaşırsa, ben, ona bir arşın yaklaşırım! O, bana, bir arşın yaklaşırsa ben ona bir

kulaç yaklaşırım! O, bana, yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim!”

Buhari, Muslim

“...Kulum, nâfilere devam edip bana öyle yaklaşır ki nihayet ben onu severim. Sevince de kendisinin gözleri olurum, göreceğini, onlarla görür. Kulakları, olurum, duyacağını onlarla duyar. Ayakları olurum. Yürüyeceği zaman, onlarla yürür. Bana sığınacak olursa, onu barındırır, korurum. Bana dua ederse, duasını kabul ederim. Benden bir şey isterse, istediğini veririm. Mağfiret dilerse, kendisini mağfiret ederim.” buyurmuştur.

Abdurrezzak – Musannef, Ahmed bin Hanbel

Peygamberimiz buyururlar ki: “Rabbini zikredenle, zikretmeyenin misali diri ile ölüye benzer!”

“İçinde Allah zikredilen ev ile içinde Allah zikredilmeyen evin misali, ölü ile diri gibidir!”

Buhari, Muslim

“Peygamberimiz: “Size, hayırlı olanlarınızı haber vereyim mi?” diye sordu. ‘Evet! Yâ Resûlallah! Haber ver!’ dediler.

Peygamberimiz: ‘Sizin hayırlı olanlarınız, onlardır ki, kendileri görüldükleri zaman, şânı yüce Allah, hatırlanır!’ buyurdu.

‘Amellerinizin en hayırlısını ve Rabbiniz katında en temizini ve derecelerinizi en çok yükseltene ve sizin için altın, gümüş vermenizden ve düşmanınızla sabahleyin karşılaşp boyunlarınızı vurmanızdan ve onların da sizin boyunlarınızı vurmasından daha hayırlı olanını haber vereyim mi?’ diye sordu. ‘Evet! Yâ Resûlallah! Haber ver!’ dediler. Peygamberimiz: ‘Şânı yüce Allah’ı zikretmektir!’ buyurdu.”

Ahmed bin Hanbel, Müsned; Tirmizi

“Adamın biri Peygamberimize: “Hangi cihadın ecri daha

büyüktür?’ diye sordu. Peygamberimiz ‘Şâni yüce Allah’ı en çok zikredenlerinki!’ buyurdu. Adam ‘Hangi oruçların ecri daha büyüktür?’ diye sordu. Peygamberimiz ‘Şâni yüce Allah’ı en çok zikredenlerinki!’ buyurdu. Bundan sonra adam, namaz kılanlar, zekât verenler, hacca gidenler ve sadaka verenler için de aynı soruyu sordu. Peygamberimiz de bunların hepsine ‘Şâni yüce Allah’ı en çok zikredenlerinki!’ buyurdu. Bunun üzerine Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer’e ‘Yâ Ebâ Hafs! Hayrın tümünü Allah’ı zikredenler, alıp gitti!’ dedi. Peygamberimiz ‘Evet’ buyurdu.”
Ahmed bin Hanbel, Müsned

Muaz bin Cebel’den rivayet edilen hadise göre: “Âdem oğlunu, kıyamet gününde, Allah’ın azabından, zikir amelinden başkası kurtaramayacaktır!”
Tirmizi, İbn-i Mace, Ahmed bin Hanbel

Enes bin Mâlik: “Resûlullah Aleyhisselâm ‘Hiçbir cemâat yok ki toplansınlar, Allah’ı zikretsınler ve bunda, Allah’ın rızasından başkasını istemesınler de semadan bir seslenici, kendilerine günahlarınız, hasanelere çevrilmiştir ve sizler, mağfiret edilmiş olarak kalkınız! diye seslenmiş bulunmasın!’ buyurdu.” demiştir.
Ahmed bin Hanbel, Müsned

“Peygamberimiz birgün, ‘Cennet bahçelerine uğradığınızda yararlanınız!’ buyurdu. ‘Cennet bahçeleri nedir?’ diye sordular. Peygamberimiz: ‘Zikir halkalarıdır!’ buyurdu.”
Ahmed bin Hanbel, Müsned
Peygamberimiz buyurmuşlardır ki: “Kim, sabah namazını cemaatle kıldıktan sonra oturup güneş doğuncaya kadar şâni yüce Allah’ı zikreder, sonra da iki rekât namaz kılar, kendisi tam bir hac ve tam bir

umre sevabı gibi sevap kazanır.”
Tirmizi, Sünen

Bir Hadis-i Şerife göre: “Bir cemaat, bir mecliste oturur da şâni yüce Allah’ı zikretmeden ve Peygamber aleyhisselâtü vesselâm’a salavat getirmeden dağılırlarsa, kıyamet günü, bu meclisleri onlara hasret ve nedametten başka bir şey olmayacaktır! Allah onlara, bu yüzden isterse azap eder, isterse bağışlar.”
Tirmizi, Sünen

Ebû Zerrül’Gıfarî der ki: “Ya Resûlallah! Bana, bir tavsiyede bulun? dedim.
Resûlullah: ‘Bir günah işlediğin zaman, arkasından bir hasene yetiştir ki onu yok etsin!’ buyurdu.
‘Ya Resûlallah! La ilâhe illallah, hasenattan mıdır?’ diye sordum.
Resûlullah: ‘O, hasenatın en üstünüdür!’ buyurdu.”
Ebû Zerrül’Gıfarî der ki: “Ya Resûlallah! Bana, bir tavsiyede bulun? dedim.
Resûlullah: ‘Bir günah işlediğin zaman, arkasından bir hasene yetiştir ki onu yok etsin!’ buyurdu.
‘Ya Resûlallah! La ilâhe illallah, hasenattan mıdır?’ diye sordum.
Resûlullah: ‘O, hasenatın en üstünüdür!’ buyurdu.”
Ahmed bin Hanbel, Müsned

Ebû Hüreyre’nin rivayetine göre: “Peygamberimiz imanınızı yenileyiniz! buyurdu.
‘Ya Resûlallah ! İmanımızı nasıl yenileyelim?’ diye soruldu.
Peygamberimiz: ‘La ilâhe illallah sözünü çok çok söyleyerek!’ buyurdu.”
Ahmed bin Hanbel, Müsned

“Ya Resûlallah! Allah’a hangi söz daha sevimidir?” diye sorulunca, Peygamberimiz “Şâni yüce Allah’ın melekleri, kulları için seçmiş olduğu “Subhanallahi ve bihamdihi sözüdür.”

“İki kelime vardır ki dilde hafif, terazide ağırdır ve Rahman olan Allah’ a pek sevgilidir. Onlar “Subhanallahi ve bihamdihi, subhanallahil azim”dir.” Sahihi Müslim

“Her kim sabaha eriştiği, akşama eriştiği sırada yüz kere “Subhanallahi ve bihamdihi” derse kıyamet günü, hiçbir kimse onun okuduğu duadan üstününü getiremez. Ancak, onun söylediği bu dua kadar söylemiş olan veya ondan daha fazlasını söylemiş bulunan kimse müstesnadır.” buyurmuştur. Sahihi Müslim

Peygamberimiz in zevcesi Hazret-i Safiyye der ki “Tesbih çekmekte kullandığım dört bin hurma çekirdeği önümde bulunduğu sırada Resûlullah yanıma girdi. ‘Ey Huyey’in kızı! Nedir bunlar?’ diye sordu.

‘Bunlarla tesbih çekerim.’ dedim.

Resûlullah aleyhisselâtu vesselâm başına dikildiğim müddet içinde bundan daha çoğunu çekeceğin tesbih yok mu? ‘Ben, sana çekmekte olduğun tesbihten daha çok olanını öğreteyim mi?’ diye sordu. Öğret bana ya Resûlallah! Dedim. Bunun üzerine Resûlullah aleyhisselâtu vesselâm: ‘Subhanallahi vebihamdihi adede halkı (Allah’ı yarattıkları sayısınca tesbih eder ve ona hamdederim!) de!’ buyurdu.”

Tirmizi, Sünen

Peygamberimiz in zevcelerinden Hazret-i Cüveyriye bir gün sabah namazını kıldığı sırada veya kıldıktan sonra namazgâhında, dua ve Allahı zikir ederken, Peygamberimiz onun yanına uğrayıp ayrılmıştı. kuşluk vakti veya gündüzün yarısı olduğu sıralarda

döndü. Hazret-i Cüveyriye'nin yanına uğradı. Hazret-i Cüveyriye, hala namazgahında idi.
"Peygamberimiz: 'Sen hâlâ, yanından ayrıldığım sıradaki hâl üzere mi devam ediyorsun?' diye sordu.
Hazret-i Cüveyriye: 'Evet!' dedi.
Peygamberimiz: 'Ben senden sonra dört kelime söyledim ki bu gün sabahtan beri senin söylediklerinle tartılsa, onlardan daha ağır gelir! Dikkat et! Okuyacağın o kelimeleri sana da öğreteyim.

Subhanallahi adede halkihî
Subhanallahi rıza nefsihi
Subhanallahi zineti arşihî
Subhanallahi midade kelimâtihi, de!' buyurdu.
Tirmizi, Sünen, Ahmed bin Hanbel
Başka bir rivayette ise şöyle söylenir: "Her şeyden münezzehe olan Allahü Teâlâ'yı noksan sıfatlardan tenzih ederim ve ona hamdederim. Şânı büyük yüce Allah'ı tesbih ederim. Allah'tan mağfiret dilerim ve O'na tövbe ederim."
Buhari

Ebû Saidül Hudrî'nin bildirdiğine göre "Peygamberimiz: 'Bakıyatüssalihati çoğaltınız!' buyurdu.
'Ya Resûlullah! Bakıyatüssalihati nedir?' diye soruldu.
Peygamberimiz: "Allah'ı tekbir, tehlil, tesbih, tahmid etmek ve "Lâ havle vela kuvvete illa billah demektir!" buyurdu.
Ahmed bin Hanbel, Müsned

Peygamberimiz, "Allah'ın nimete bürüdüğü kimse Allah'a hamd etmeyi çoğaltsın! Günahı çoğaltan kimse, Allah'a istiğfarı çoğaltsın! Rızkı geciken kimse de Lâ havle vela kuvvete illâ billah sözünü söylemeyi çoğaltsın!"
"Cennete ilk davet edilecek kimseler genişlikte ve

darlıkta Allah'a hamd edip durmuş olan hamd
edicilerdir!" buyurmuştur.
Taberani Mücem'us-sağır
